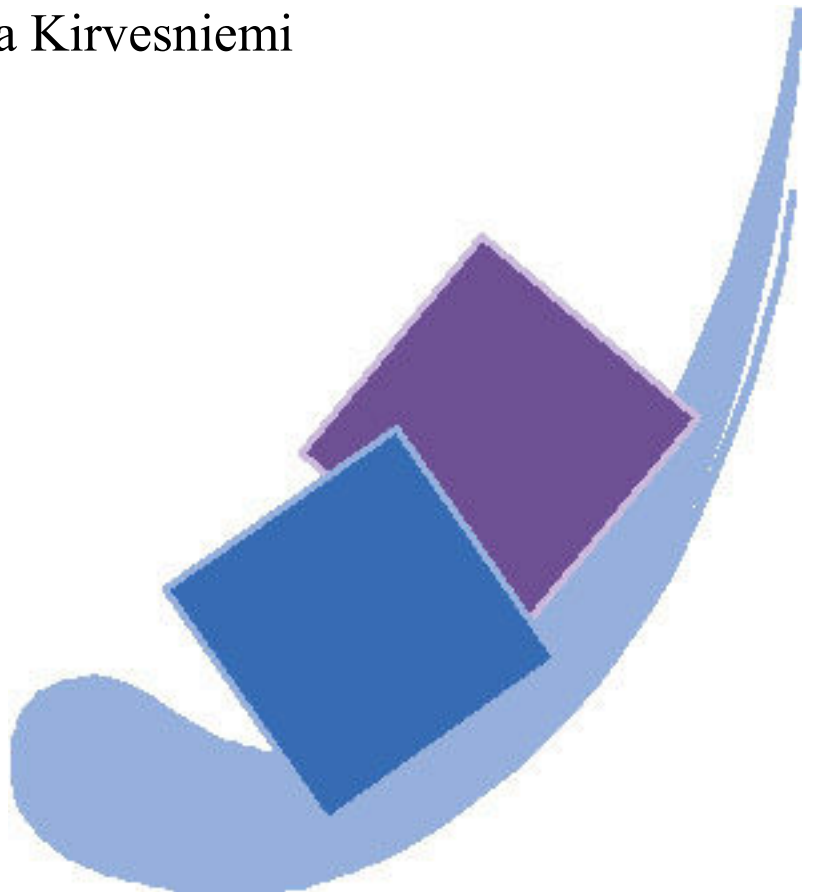

”AMMATTINI ON MITÄ PARHAIN”

Raportti Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien
osaamisesta varhaisessa havainnoinnissa

Tiina Kirvesniemi

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. TAUSTATILANNE POHJOIS-KYMENLAAKSOSSA	4
2.1 Kaakkois-Suomen koulutustarvekartoitus	5
2.2 Lasten päivähoidon tilannekatsaus	6
3. PERHEPÄIVÄHOITO VALTAKUNNALLISEN KEHITTÄMISEN KOHTEENA	7
3.1 Sosiaalihuollon täydennyskoulutussuositus	7
3.2 Perhepäivähoitajan ammattitutkinto	8
3.3 Valtakunnallinen perhepäivähoidon kehittäminen	9
4. OSAAMISEN HAASTEET	10
4.1 Varhaiskasvatussuunnitelma	11
4.2 Varhainen tuki	12
4.3. Perhepäivähoidon ohjaamisen haasteet	13
5. POHJOIS-KYMENLAAKSON PERHEPÄIVÄHOITAJIEN OSAAMINEN VARHAISESSA HAVAINNOINNISSA, KASVATUSKUMPPANUUDESSA JA OMAN TYÖN KEHITTÄMISESSÄ	14
5.1 Kartoitusväline	17
5.2 Kartoitusprosessi	18
5.3 Tulokset	20
5.3.1 Varhaisen havainnoinnin osaaminen ja varhaisen tuen järjestäminen	21
5.3.2 Kasvatustietoisuus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyötaidot	24
5.3.3 Oman työn arviointi ja kehittäminen	26
5.4 Osaamiskartoituksen prosessin arviointia	28
6. ALUEEN PERHEPÄIVÄHOIDON KEHITTÄMISSUUNNITELMA	29
7. YHTEENVETO JA POHDINTA	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Paapu – lapsen parhaaksi - hankkeen päätarkoituksiksi on kirjattu alle kouluikäisten lasten kasvuympäristöön ja yksilölliseen kehitykseen liittyvien riskitekijöiden varhaisen havaitsemisen parantaminen ja lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Hankkeen kohderyhmänä ovat alle kouluikäiset lapset ja heidän perheensä, Kuntaseiskan (Anjalankoski, Elimäki, Iitti, Jaala, Kouvola, Kuusankoski, Valkeala) päivähoito ja erityisesti alle kouluikäisten lasten kanssa työskentelevät perhepäivähoitajat.

Perhepäivähoitajien osaamiskartoitus on tehty Paapu – lapsen parhaaksi -hankkeen tavoitteisiin, perhepäivähoitajan ammattitutkinnon vaatimuksiin, varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä varhaisen tuen ja kasvatuskumppanuuden periaatteisiin peilaten. Perhepäivähoitajien osaamiskartoitusta on ryhdytty suunnittelemaan hankekuntien edustajien kanssa käydyissä keskusteluissa nousseiden toiveiden pohjalta. Tarkoituksena on luoda kunnille ja perhepäivähoidon ohjaajille työväline, jolla perhepäivähoitajien osaamista voidaan kartoittaa ja näin saada selville jokaisen hoitajan henkilökohtaiset vahvuudet ja mahdolliset kehittämiskohteet kasvattajana sekä koko kunnan perhepäivähoitajien osaaminen kokonaisuutena. Osaamiskartoituksen kautta voidaan perhepäivähoitajien osaamista tarvittavilla alueilla täydentää ja näin parantaa myös työssä jaksamista ja varhaiskasvatuksen laatua.

Hankkeen vuoden 2006 toimintasuunnitelmaan on kirjattu tavoitteeksi muun muassa hankkeen tavoitteiden mukaisen kehittämistyön kohdentaminen perhepäivähoitajiin ja toimenpiteeksi suunniteltiin koulutussuunnitelmien valmistaminen kuntiin koulutustarvekartoituksen pohjalta Paapu – hankkeen tavoitteisiin pohjautuen ja erityisesti perhepäivähoitajien työn kehittämisen kannalta. Käytössä olevien resurssien puitteissa Paapu – hanke suunnittelee osaamiskartoituksen ja antaa sen eteenpäin kunnille vapaaseen käyttöön.

2. TAUSTATILANNE POHJOIS-KYMENLAAKSOSSA

Pohjois-Kymenlaakson kunnissa (Anjalankoski, Elimäki, Iitti, Jaala, Kouvola, Kuusankoski ja Valkeala) työskenteli keväällä 2008 yhteensä 194 perhepäivähoitajaa, joista omassa kodissa työskentelee 141 perhepäivähoitajaa. Alueella on yhteensä 19 ryhmäperhepäivähoitokotia, joissa työskentelee 51 perhepäivähoitajaa. Lisäksi lapsen kotona toimii kaksi perhepäivähoitajaa.

Perhepäivähoitoon viime vuosina työtavaksi tullut tiimityö ei ollut käytössä Jaalassa eikä Kouvolaassa. Anjalankoskella perhepäivähoito on osittain tiimiytetty ja siellä tiimiytyminen on osittain käynnissä. Elimäellä, Iitissä, Kuusankoskella ja Valkealassa perhepäivähoidon tiimityö on vallitseva toiminta- ja työtapana. Pääosin tiimit on muodostettu alueellisin perustein. Tiimien tehtäviksi on määritelty seuraavia tehtäviä: toiminnan suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen, lomien varahoitojärjestelyt, yhteisten tapahtumien järjestäminen. Tiimit kokoontuivat säännöllisesti. Yhdessä kunnassa mainittiin tiimeillä olevan käytössä myös vähän rahaa toimintaan tai hankintoihin.

Yhteistyö kunnan muun päivähoidon kanssa toteutuu Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoidossa esimerkiksi seuraavasti: yhteiset koko kunnan päivähoidon palaverit säännöllisesti, yhteiset koulutukset, yhteiset juhlat ynnä muut tapahtumat, sijaisjärjestelyt ja varahoito, työryhmätoiminta. Yhteistyön muutoksesta todettiin yhdessä kunnassa, että aikaisemmin se on ollut tiiviimpää, mutta nyt perhepäivähoidon tiimiytymisen myötä joltain osin vähentynyt. Toisessa kunnassa todettiin viime vuosina yhteistyön tiivistyneen. Yleisesti ottaen yhteistyössä havaittiin kunnan sisällä aluekohtaisia eroja.

Oman työn arviointi on keskeinen osa nykyistä työn kehittämistä joko sellaisenaan tai osana laadun kehittämistä. Työn arviointi liittyy myös kunnalliseen palkkausudistukseen, jolloin työn vaativuuden arviointi ja henkilökohtaisen työsuorituksen arviointi palvelevat paitsi työn kehittämistä myös henkilöstön palkkauksen kehittämistä. Pohjois-Kymenlaakson kunnissa perhepäivähoitajien työn vaativuuden arviointi ja henkilökohtaisen työsuorituksen arviointi on eri tavoin toteutettu. Näin perhepäivähoitajat ovat jo joltain osin tottuneet oman työnsä arviointiin. Seuraavassa esitellään muita alueen perhepäivähoitajille kohdistettuja tai heitä koskevia kartoituksia ja tutkimuksia, joista saadaan myös kehittämissuunnitelmaan liittyvää taustatietoa.

Perhepäivähoidon keskeisimmiksi haasteiksi Pohjois-Kymenlaaksossa keväällä 2008 nähtiin uusien hoitajien saaminen ja työssä pysyminen sekä eläköitymisen myötä tapahtuva hiljaisen tiedon poistuminen. Lisäksi haasteelliseksi on koettu osaamisen kehittäminen esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman sisäistämisessä sekä maaseutukunnassa pitkät välimatkat ja kulkeminen yhteisiin tilaisuuksiin. Suurena haasteena voidaan nähdä vuoden 2009 perustettava uusi Kouvola, jolloin kuuden kunnan perhepäivähoidon toiminta yhtenäistetään toimimaan samojen periaatteiden mukaisesti.

2.1 Kaakkois-Suomen koulutustarvekartoitus

Varhaiskasvatuksen osaamisklinikka – hankkeessa tehtiin varhaiskasvatushenkilöstön koulutustarpeesta kysely syksyllä 2004 hankekunnissa eli Ruokolahdella, Imatralla ja Joutsenossa sekä myöhemmin Lappeenrannassa. EPM (Early Preventive Methods) – hanke (Socom / Nuorten palvelu ry) ja Paapu – hanke (Socom) ovat yhteistyössä tehneet koko Kaakkois-Suomen alueella koulutustarvekartoituksen varhaiskasvatushenkilöstölle syksyn 2005 ja kevään 2006 aikana. Pohjois- Kymenlaakson seitsemästä kunnasta koulutustarvekartoituskyselyyn osallistui yhteensä 511 henkilöä, joista 99 % oli naisia. Vastausprosentti oli n. 70 %. Vastaajista 25 % (128 henkilöä) toimi Pohjois-Kymenlaakson alueella perhepäivähoitajina ja heistä 95 % on tällä hetkellä vakituisessa työsuhteessa. Perhepäivähoitajilla, kuten myös erityislastentarhanopettajilla ja johtohenkilöstöllä on enemmän työkokemusta varhaiskasvatuksen osalta kuin muiden ammattiryhmien edustajilla Pohjois- Kymenlaaksossa, sillä suurimmalla osalla näiden ammattiryhmien edustajista on takanaan vähintään 20 vuoden työkokemus.

Kyselyyn vastanneista Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajista (n=128 henkilöä) 10 % on suorittanut perhepäivähoitajan ammattitutkinnon, 2,5 % opiskeli perhepäivähoitajan ammattitutkintoa vastaushetkellä (lokakuussa 2005) ja perhepäivähoitajan kurssin oli suorittanut 59,5 % perhepäivähoitajista. Muun sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnon (esim. lähihoitajan, lastenhoitajan, päiväkotiapulaisen tai sairaanhoitajan ammattitutkinnon) suorittaneita oli 15 % vastanneista perhepäivähoitajista. Perhepäivähoitajan täydennyskoulutuksen oli suorittanut 37 % perhepäivähoitajista ja ilman perhepäivähoitajan ammattitutkintoa, kurssia tai muuta sosiaali- ja terveystieteiden koulutusta työskenteli 13 % vastanneista.

Koulutuskartoituksessa kysyttiin varhaiskasvatushenkilöstön koulutustoiveita. Vastaajat saivat valita kahdestatoista koulutusvaihtoehtoista yhden tai useamman itselleen sopivan vaihtoehdon tai kirjoittaa vapaasti omia koulutustoiveita, jos annetuista vaihtoehtoista vastaajalle sopivaa ei löytynyt. Perhepäivähoitajista 65 % (n=123) toivoi koulutusta lapsen käyttäytymisestä. Seuraavaksi eniten perhepäivähoitajat toivoivat koulutusta työssä viihtymisen aiheista (59 % vastanneista), lapsen toiminnasta (55 %) sekä lapsen tunteista ja temperamentista (50 %). Vähiten koulutusta perhepäivähoitajat toivoivat johtamisesta (2 %) ja verkostoyhteistyöstä (2 %) sekä Vavu - koulutuksesta (7 %).

Koulutustarvekartoitus osoittaa Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien koulutustaustat sekä heidän tämän hetkiset koulutustoiveet. Yhdessä perhepäivähoitajien osaamiskartoituksen ja koulutustarvekartoituksen kanssa kunnat ja etenkin perhepäivähoidon ohjaajat saavat arvokasta tietoa alueensa perhepäivähoitajien tilanteesta, esim. kohtaavatko koulutustarvekartoituksesta nousseet perhepäivähoitajien omat koulutustoiveet ja koulutustarpeet osaamiskartoituksesta ilmenneet haasteet, puutteet ja kehittämisalueet.

2.2 Lasten päivähoidon tilannekatsaus

Kaikki Pohjois-Kymenlaakson kunnat osallistuivat syyskuussa 2005 sosiaali- ja terveysministeriön, Stakesin, opetusministeriön, Opetushallituksen ja Suomen Kuntaliiton selvitykseen lasten päivähoidon ja esiopetuksen kunnallisesta tilanteesta. Kyselyn perusteella tavallisimmaksi kehittämisalueeksi perhepäivähoidon osalta selvitys totesi perhepäivähoitajien koulutuksen (oppisopimuskoulutus) ja ohjauksen. Perhepäivähoidon ohjauksen kautta pyritään pitämään perhepäivähoitajat työssä, edistämään työssä jaksamista sekä rekrytoimaan uusia perhepäivähoitajia. Suuri haaste kunnissa lähivuosina tulee olemaan pula kotona työskentelevistä perhepäivähoitajista. Keskeisiä kehittämisalueita olivat monessa kunnassa myös kunnan varhaiskasvatussuunnitelman prosessointi ja seuranta sekä johtamisjärjestelyiden käyttöön otto.

Selvityksen mukaan ryhmäperhepäivähoitoon liittyvistä kehityssuunnitelmista mainittiin yleisimmin henkilöstön koulutus ja ohjaus sekä varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja soveltaminen

3. PERHEPÄIVÄHOITO VALTAKUNNALLISEN KEHITTÄMISEN KOHTEENA

Perhepäivähoidon rooli suomalaisessa yhteiskunnassa perustuu päivähoitolakiin vuodelta 1973. Päivähoitopalveluja rakennettaessa perhepäivähoidon avulla voitiin saavuttaa riittävä määrä päivähoitopaikkoja. Perhepäivähoidon merkitys on ollut ja on edelleen suuri harvaanasutuilla alueilla, mikä osaltaan lisää alueellista yhdenvertaisuutta. Perhepäivähoito nähtiin päivähoitolain valmisteluvaiheessa hyvänä vaihtoehtona laitoshoidolle. Perhepäivähoito on tuonut kotikasvatuksen julkiseksi, ja sen rooli kodin ja kodinomaisuuden edustajana on jossain määrin säilynyt. (Heinämäki 2006.) Perhepäivähoitotyön ammatillisuuden lisääntyminen ja vahvistuminen on tuonut mukanaan paitsi työssä jaksamisen lisääntymistä, myös työssä stressaantumista johtuen laajentuneesta tietoisuudesta työn laatuvaatimuksista, omista mahdollisuuksista täyttää laatuvaatimukset ja työtavoitteet. (Keskinen 2002, 149.)

Perhepäivähoidon tulevaisuudesta on herännyt valtakunnallisesti suuri huoli: mikä on perhepäivähoidon tulevaisuus? Perhepäivähoitajien saatavuus uhkaa toimintamuotoa. Monissa kunnissa vanhemmat haluaisivat lapsensa hoitoon perhepäivähoitajalle enemmän kuin siihen on tarjontaa. Perhepäivähoidon merkitys on valtakunnallisesti huomattu ja tunnistettu mm. hankerahoituksen, valtakunnallisen perhepäivähoidon kehittämishankkeen PERHON kautta sekä STM:n asettaman Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan Perhepäivähoidon kehittämisen alajaoston työskentelynä, jonka linjaa perhepäivähoidon kehittämistä vuoteen 2015. (Heinämäki 2006.) Nyt siis tapahtuu perhepäivähoidossa paljon!

3.1 Sosiaalihuollon täydennyskoulutussuositus

Vuoden 2005 elokuun alussa tuli voimaan sosiaalihuollon henkilöstön täydennyskoulutusta koskeva sosiaalihoitolaain (710/1982) muutos, jonka tavoitteena on turvata sosiaalihuollossa työskentelevän henkilöstön mahdollisuuden ylläpitää ja uudistaa ammattitaitoaan työelämän ja palvelurakenteen muuttuessa. Täydennyskoulutusvelvoite koskee kunnan sosiaalihuollon kaikkia työntekijöitä, jolloin sosiaalisektorilla työskentelevät päivähoidon työntekijät kuuluvat velvoitteen piiriin. Sosiaalihuollon täydennyskoulutusvelvoite edellyttää, että kunnat huolehtivat henkilöstönsä riittävästä osallistumisesta sille vuosittain järjestettyyn täydennyskoulutukseen, jonka tulee olla suunnitelmallista ja kytkeytyä kiinteästi sosiaali- ja terveystoimen toimintakäytäntöjen ja palvelujärjestelmien kehittämiseen sekä paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin strategisiin

tavoitteisiin. Koulutuksen järjestämis- ja toteuttamistapa on kuntien harkinnassa. Taloudellisten resurssien turvaamiseksi kuntien valtionosuutta on lisätty. (STM:n julkaisuja 2006:6, 3.)

Sosiaalihuollon henkilöstön osaamisen kehittäminen ja siihen liittyvä täydennyskoulutus nähdään suosituksessa osana kunnan henkilöstö- ja palvelustrategiaa ja sen lähtökohtana ovat toiminnan kehittäminen sekä henkilöstön osaamistarpeet. Osaamisen arviointia voidaan tehdä erilaisin menetelmin ja arvioinnin pohjalta yhteistyössä henkilöstön kanssa laaditaan yhteisö-, tiimi- ja yksilötason kehittämissuunnitelmat. Kehittämistarpeiden arvioinnissa (strukturoitu) osaamiskartoitus on oivallinen väline työntekijän ja esimiehen välisten kehityskeskustelujen lisäksi. (STM:n julkaisuja 2006:6, 24–26). Sosiaalialan osaamiskeskuksen rooli on toimia kuntien tukena henkilöstön osaamisen arvioinnissa, täydennyskoulutustarpeiden kartoituksessa ja koulutussuunnittelussa (STM:n julkaisuja 2006:6,31). Tätä tehtävää sekä Paapu- lapsen parhaaksi – hanke että Kaakkois-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Ruori täyttävät perhepäivähoitajan osaamiskartoituksen laatimisella.

3.2 Perhepäivähoitajan ammattitutkinto

Perhepäivähoitajan ammatti on lasten päivähoitolain alkuajoista lähtien tuonut mahdollisuuden yhdistää kotiäitiys ja ansiotyö ilman ennalta hankittua ammattikoulutusta. 2000-luvun perhepäivähoitajilla on kuitenkin useimmilla ammatillinen koulutus ja ammatti nähdään uravaihtoehtona myös muun kuin oman äitiyden kautta. (Heinämäki 2006).

Perhepäivähoitajien kelpoisuusehtoja ei ole säädetty laissa, ja siksi perhepäivähoitajien koulutustausta onkin hyvin kirjava. Vuoteen 2000 asti ainoa perhepäivähoitajan ammattiin valmentava koulutus on ollut niin sanottu perhepäivähoitajakurssi. Kurssin suorittaminen ei ole kuitenkaan missään vaiheessa ollut edellytys tai ehdoton vaatimus perhepäivähoitajana toimimiselle tai työhön ryhtymiselle. Vuonna 2000 opetushallitukselta valmistuivat ensimmäiset yhtenäiset perusteet perhepäivähoitajien ammattitutkinnolle, jotka päivitettiin 2006. Parrilan (2002) mukaan ammattitutkinnon perusteita voidaan pitää suurena edistysaskeleena sekä perhepäivähoitajien koulutuksen yhtenäistämisen, että perhepäivähoidon sisällöllisen kehittämisen kannalta.

Opetushallitus (2000) määrittää perhepäivähoitajan ammattitutkinnon perusteet ja vaatimukset, ja kuvaa ammattitutkinnon suorittaneen perhepäivähoitajan ammattitaitoa seuraavasti; ”Perhepäivähoitajan työ perustuu eettisesti kestäviin periaatteisiin. Perhepäivähoitaja toimii

yksilöllisesti lapsen kasvattajana päivän eri tilanteissa, varmistaa lapsen emotionaalista ja fyysistä turvallisuutta kaikissa tilanteissa, tukee lapsen kehitystä monipuolisesti päivähoiton kasvatustavoitteiden mukaisesti kodin kasvatusta tukien, ohjaa lapsen kehitystä leikin ja toiminnan avulla ikä- ja kehitystason mukaisesti, huolehtii lapsen tarvitsemasta hoivasta ja huolenpidosta, huolehtii monipuolisesta ravinnosta, lapsen tarvitsemasta levosta, liikunnasta ja säännöllisestä päivärytmistä, tukee vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja auttaa heitä tarvittaessa hoidon ja kasvatuksen palvelujen piiriin sekä tukee omalla työllään esiopetuksen määriteltyjä tavoitteita.” (Opetushallitus 2000, Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon perusteet).

Perhepäivähoitajan ammattitutkinto muodostuu kolmesta pakollisesta tutkinnon osasta ja kahdesta valinnaisesta tutkinnon osasta. Pakolliset osiot vuoden 2000 perusteissa olivat yhteistyö ja ammatillinen vuorovaikutus, hoito ja huolenpito sekä varhaiskasvatus. Vuoden 2006 perusteissa pakollisiksi tutkinnon osiksi tulivat kasvatustietoisuus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyötaidot, varhaiskasvatus sekä terveys, turvallisuus ja ruokahuolto.

Perhepäivähoitajien osaamiskartoitusta on lähdetty avaamaan näiden kolmen aihealueen sisältämien ja opetushallituksen määrittämien vaatimusten pohjalta. Aiheita on yhdistelty ja osaamisetasoja on pyritty avaamaan mahdollisimman käytännönläheisesti kuhunkin aihealueeseen ja vaatimukseen sopivaksi.

3.3 Valtakunnallinen perhepäivähoidon kehittäminen

Viime vuosina on eletty vilkasta aikaa perhepäivähoidon kehittämisessä. Useita perhepäivähoidon kehittämiseen liittyviä hankkeita on saatu päätökseen ja useita on tällä hetkellä käynnissä. Valtakunnallinen perhepäivähoitajien ja esimiesten osaamiskartoitus toteutettiin yhteistyössä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan ja Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskuksen Perho-hankkeen yhteistyöllä 24.5.–18.9.2006. Pohjois-Kymenlaaksosta osallistui kartoitukseen Valkeala ja Anjalankoski. Perhepäivähoitoa on myös tutkittu yhä enemmän. Tohtorinväitöskirjoja ja liseniaattitutkimuksia on tehty useita liittyen perhepäivähoitoon.

4. OSAAMISEN HAASTEET

Parrilan (2002, 20–26) mukaan perhepäivähoitoa voidaan pitää vanhimpana päivähoidon muotona. Se on syntynyt korvaamaan lapsen hoidon tarvetta äidin työssä käydessä silloin, kun vanhemmilla ei ole ollut varaa palkata hoitajaa kotiin, eikä tarjolla ole ollut sukulaisia tai yhteiskunnan päivähoitopalveluja vastaamaan lasten hoidosta. Pelkän hoidon tarjoaminen vanhempien työpäivän ajaksi ei enää riitä, vaan perhepäivähoitajan odotetaan olevan varhaiskasvatuksen ammattilainen, joka tarjoaa turvallisen ja pedagogisesti laadukkaan ympäristön kaikille lapsiryhmäänsä kuuluville lapsille.

Parrilan (2002, 20) mukaan perhepäivähoitajan ammatillisuuteen ja perhepäivähoitotyön kehittämiseen kohdistuu yhä kasvavia odotuksia. Varhaiskasvatustutkimukset ovat lisänneet tietoa siitä, kuinka suuri vaikutus päivähoidolla voi olla lapsen kehitykseen joko myönteisesti tai kielteisesti. Perhepäivähoitajat ovat suuren haasteen edessä. Samaan aikaan kun heiltä vaaditaan perushoivan lisäksi pedagogisesti laadukasta ympäristöä, jossa useimmiten on hoidettavana samanaikaisesti monenikäisiä lapsia, tulee heidän osata kohdata jokainen lapsi ja perhe yksilönä ja rakentaa varhaiskasvatusprosessi heidän tarpeiden mukaan. Tämä asettaa uusia vaateita perhepäivähoitajien koulutukselle, tutkimukselle ja kehittämiselle.

Parrila (2002, 27) nostaa tärkeimmäksi perhepäivähoitoa ohjaavaksi yhteiskunnalliseksi asiakirjaksi päivähoitolain ja lain asetukset. Laki lasten päivähoidosta asettaa päivähoidolle tietyt tavoitteet, joiden mukaisesti perhepäivähoitajien edellytetään toimivan. Vuonna 1983 päivähoitolakiin asetetun tavoitepykälän (304/1983) mukaan ”päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja kasvatustehtävässään sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä yksilölliset lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Päivähoidon tulee myös lapsen iän, yksilöllisten tarpeiden ja kulttuuriperinteen huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta.” Nämä luovat haasteita myös osaamiselle.

4.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Perhepäivähoitajien ammattitutkinnon perusteiden ja päivähoitolain lisäksi perhepäivähoitajien osaamisvaatimuksia ja edellytyksiä linjaavat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö ja laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta on olennaista, että koko kasvatusyhteisöllä ja jokaisella yksittäisellä kasvattajalla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet linjaavat kasvattajan roolin ja tehtävät varhaiskasvatuksessa valtakunnallisella tasolla, mikä osaltaan nostaa myös perhepäivähoitajien vaatimuksia kasvattajana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kasvattajan on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuus ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset perusteet. Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Hänen tehtävänä on suunnitella toimintaa ja rakentaa ympäristö, jossa näkyvät lapsille ominaisin tapa toimia sekä sisällölliset orientaatiot. Kasvattaja työskentelee kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti, ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamista ja tiedostaa varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät vanhempien ja päivähoitohenkilöstön kasvatusyhteistyön kasvatuskumppanuudeksi. Vasun mukaan kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa, mikä edellyttää luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista vanhempien ja kasvattajan välillä. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista, ja siinä yhdistyvät kahden, lapselle tärkeän tahon, vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset. Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja – vastuu sekä oman lapsen tuntemus ja henkilöstöllä taas on käytettävissään koulutuksensa antama ammatillinen tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta.

Sen lisäksi että kasvatuskumppanuudessa on kysymys vanhempien ja henkilöstön asennoitumisesta yhteiseen kasvatustehtävään, on kyse myös konkreettisesta organisoinnista ja sopimisesta molemmille osapuolille sopivalla tavalla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan

henkilöstöllä on ensisijainen vastuu sisällyttää perhekohtaisesti kasvatuskumppanuus luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Vasun mukaan vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja osallistua oman lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan yhtenä kasvatuskumppanuuden tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve ja luoda yhteistyössä vanhempien kanssa yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat pohjana kuntien tehdessä omia varhaiskasvatussuunnitelmiaan. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtina ovat kunnassa tehdyt lasta ja perhettä koskevat suunnitelmat, kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja esiopetussuunnitelmat. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmissa tai varhaiskasvatus linjauksissa määritellään, millaisia seudullisia, alueellisia ja yksikkökohtaisia suunnitelmia kunnassa tehdään ja miten ne vahvistetaan sekä tarkistetaan säännöllisesti. Varhaiskasvatusta laadittaessa kunnassa tarkistetaan ja kirjataan eri palvelumuotojen ominaispiirteet, erityisesti tavoitteet ja toimintatavat. Tähän kuuluu myös perhepäivähoidon ominaispiirteiden näkyminen ja huomioon ottaminen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Keväällä 2008 Pohjois-Kymenlaakson vasu-prosessi oli sellaisessa vaiheessa, että kuntakohtaiset vasut oli suurimmaksi osaksi tehty valmiiksi. Yksikkövasut olivat neljässä kunnassa valmiina tai tekeillä. Yhdessä kunnassa perhepäivähoitoon oli laadittu oma vasu, josta oli pyydetty vanhempien palautetta. Lapsen vasu oli käytössä yhdessä kunnassa.

4.2 Varhainen tuki

Paapu -hankkeen tavoitteena on kehittää varhaisen havaitsemisen osaamista, luoda ja vakiinnuttaa varhaisen puuttumisen toimintakäytäntöjä, muuttaa perinteinen yhteistyö kasvatuskumppanuudeksi, varhaisen puuttumisen ja kuntoutuksen näkeminen osana perustyötä ja kasvatuskumppanuutta, moniammatillisen yhteistyön kehittäminen erityisesti huolen harmaanvyöhykkeen osalta sekä seutukunnallisen alle kouluikäisten lasten terveyttä ja hyvinvointia tukevan erityisosaamisen hyödyntäminen. Lähtökohdiltaan melko samanlainen ajatusmalli ja ideologia on Heinämäen (2005, 8) Varhaisen tuen kehittämisvalikko-malli, jossa pyritään inklusiivisen lähtökohdan mukaan tarjoamaan mahdollisimman paljon tukea myös tavallisten kasvatustalvelujen yhteydessä.

Heinämäen (2005) mukaan ”kasvatusjärjestelmissä erityisen irrottaminen tavallisesta on käynyt toimimattomaksi menettelyksi, eikä lapsen tukemista voida liittää vain erityispalveluun”.

Kun suunnitellaan lapsen erityisen tuen järjestämistä, hoitomuodon valinta ei voi olla ensisijainen perusta. Kun perhepäivähoitokotia arvioidaan erityisen tuen järjestämisen ympäristönä, tulee huomioida lapsen tarpeiden näkökulmasta sekä fyysinen ympäristö, toiminnalliset puitteet, toimintaryhmä, perhepäivähoitajan osaaminen että moniammatillisen yhteistyön osallistumisen edellytykset. (Heinämäki 2005, 53). Tämä ideologia luo joiltakin osin paineita perhepäivähoitajan osaamiselle, mutta toisaalta se arvostaa lähtökohtaisesti sitä osaamista ja ammattitaitoa, jota kentällä jo on.

4.3 Perhepäivähoidon ohjaamisen haasteet

Pohjois-Kymenlaakson kunnista yhdessä perhepäivähoidon ohjausvastuu oli kunnan ainoalla päiväkodin johtajalla. Perhepäivähoidon tai päivähoiton ohjaajan vastuulla perhepäivähoito oli viidessä kunnassa, joista yhdessä kunnassa perhepäivähoidon ohjaustehtävää hoitivat osin myös kaksi päiväkodin johtajaa ja yhdessä kunnassa päivähoiton johtaja. Yhdessä kunnassa perhepäivähoidon ohjaustehtävä oli täysin päivähoiton johtajalla.

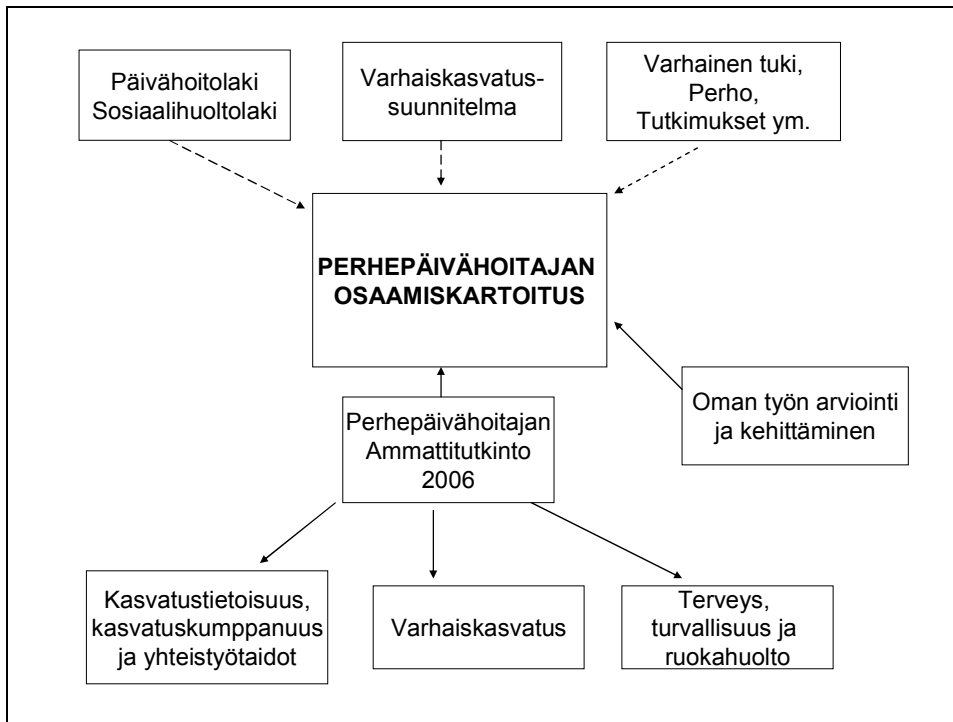
Valtakunnallisesti perhepäivähoidon ohjaamisen haasteisiin on pyritty vastaamaan esimerkiksi PERHO-hankkeessa, jossa kehittävän työntutkimuksen keinoin laadittiin verkostoitumisen ja ohjauksen toimivuuden analyysi, jonka pohjalta kehitettiin ja mallinnettiin perhepäivähoidon ohjausmenetelmiä.

5. POHJOIS-KYMENLAAKSON PERHEPÄIVÄHOITAJIEN OSAAMINEN VARHAISESSA HAVAINNOINNISSA, KASVATUSKUMPPANUUDESSA JA OMAN TYÖN KEHITTÄMISESSÄ

Hätösen (2004, 7) mukaan jatkuvasti muuttuva ympäristö vaatii ihmisiltä työssään moniosaamista ja kokonaisuuden hallintaa sekä osaamista, jossa yhdistyvät teoreettinen tieto ja käytännön kokemus. Työtehtäväkohtaiset tiedot ja taidot eivät ole enää riittäviä, vaan osaamiseen kohdistuu yhä monipuolisempia vaatimuksia, kuten vuorovaikutustaitoja, ryhmätyötaitoja ja joustavuutta. Nämä ominaisuudet ovat nykypäivän osaamisvaatimuksia ja niitä painotetaan yhä enemmän eri työtehtävissä ja ne näyttäytyvät myös ammatillisen koulutuksen tavoitteissa. Nämä vaatimukset näkyvät myös perhepäivähoitajien osaamisvaatimuksissa ja työn haasteissa. Siksi onkin tärkeää kartoittaa perhepäivähoitajien osaaminen tässä yhä haasteellisemmassa kasvattajan työssä, jotta tarvittavia alueita sekä osaamisen heikkouksia voitaisiin kehittää ja näin parantaa varhaiskasvatuksen laatua ja perhepäivähoitajien työssä jaksamista.

Hätösen (2004, 9) mukaan osaamisen kuvaaminen luo yhteisen ja yhtenäisen käsityksen organisaation ja yksilön kokonaisosaamisesta, antaa täsmällistä tietoa tarvittavasta osaamisesta eri tehtävissä ja mahdollistaa kehityksen suunnittelun. Kehittämisen pääpaino tulee olla pätevyyksien vahventamisessa, oppimisilmapiirin kehittämisessä ja oppimisesteiden poistamisessa. Oleellisinta on löytää ne osaamisalueet ja avaintehtävät, jotka ovat tärkeimpiä erityisesti tulevaisuutta ajatellen, ja pyrkiä kehittämään niitä.

Osaamista ja ammattitaitoa voidaan kuvata monin tavoin. Ammattitaito voidaan esimerkiksi ymmärtää kykynä yhdistää ammattiin liittyvät tiedot ja taidot tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Silloin kyseessä on prosessi, johon vaikuttavat niin toimintaympäristö, työtehtävät kuin työpaikan vaatimukset, että persoonallinen kehitys ja emotionaaliset tuntemukset. Toisin sanoen osaamisessa yhdistyvät tietojen ja taitojen monipuolinen ja luova käyttäminen, ajattelun taidot, kyky organisoida ja työskennellä ryhmässä, oppimaan oppimisen taidot, kyky joustaa ja mukautua muutoksiin, kyky arvioida omaa osaamistaan ja toimintaa sitä samalla kehittäen. (Hätönen 2004, 12.)

Kuvio 1. Perhepäivähoitajan osaamiskartoituksen konteksti

Kuviossa 1 pyritään liittämään perhepäivähoitajan osaamiskartoitus kontekstiinsa ja toimintaympäristössä tapahtuviin ilmiöihin tai asioihin. Taustalla vaikuttavat toimintaa määrittävät lait ja toimintaa ohjaavat asiakirjat. Lisäksi osaamisen kehittämisen yhteydessä tulee ottaa huomioon parhaillaan meneillään oleva tutkimus- ja uudistustyö sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Kuviossa on mainittu esimerkinomaisesti vain joitakin perhepäivähoidon kehittämiseen liittyviä teemoja/projekteja. Varhaiskasvatussuunnitelmatyö on hyvässä vauhdissa kunnissa ja se vaikuttaa varmasti myös osaamisen arvioimisen tarpeeseen. Keskeinen perhepäivähoitajan ammatin osaamisen lähtökohta on perhepäivähoitajan ammattitutkinto. Tähän osaamiskartoitukseen on valittu osaamisalueiden määrittäjiksi tutkinnon pakolliset osat. Niistä sekä Alilan & Harjamäen ”Perhepäivähoidon osaamistarpeet ja täydennyskoulutustarpeet pääkaupunkiseudulla” – raportista teki opiskelija Mari Johansson ensin koonnin osaamisalueista, joiden tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta on pyydetty kommentteja Paapu-kuntien perhepäivähoidonohjaajilta sekä Varkki-hankeen perhepäivähoidon ammattilaisista koostuvalta Perho-ryhmältä. Näin tehtiin siksi, että saadaan paikallinen näkemys tuotua esiin. Kommenttien perusteella koottiin osaamiskartoituksen osaamisalueet.

Lisäksi osaamisalueeksi muodostettiin Oman työn arviointi ja kehittäminen, jota voidaan pitää kokoavana tai lähtökohtaisena osiona, sillä reflektiivisyyden kehittämistä aikuisen oppimisen lähtökohtana voidaan pitää keskeisenä. Mezirowin (1998, 29–30) mukaan merkittävät aikuisiän oppimiskokemukset sisältävät aina uudelleen arviointeja suhteessa siihen tapaan, jolla olemme asettaneet ongelmia kuin myös omaan asennoitumiseemme havaitsemiseen, tietämiseen, uskomiseen, tuntemiseen ja toimimiseen. Pitkään itsestään selvinä pidettyjen, omaa itseä koskevien ennako-oletusten ehdollistamien merkitysperspektiivien kyseenalaistaminen saattaa merkitä minäkuvallemme hyvinkin keskeisten arvojen kiistämistä. Perhepäivähoitajan pohtiessa sitä, millainen on ”hyvä perhepäivähoitaja” vertailu ammatin (varsinkin pitkän uran tehneiden osalta) alkuaikojen merkitysperspektiivin ja nykyajattelun välillä voi olla merkittävä sysäys ammatti-identiteetin muutokselle. Parrilan (2002) väitöstutkimuksen mukaan perhepäivähoitojärjestelmässä on havaittavissa hoitomuodon kehityshistoriasta kumpuavia perusmyyttejä, jotka näyttäytyvät eri toimijoille ristiriitaisesti. Tällainen myytti on esimerkiksi kodinomaisuuden myytti, joka voidaan nähdä ristiriitaisena suhteessa perhepäivähoitoon kohdistuvien kehittämispaineiden, odotusten ja toiveiden kanssa, jotka tuntuvat suuntautuvan kotiympäristöstä ulospäin. (Parrila 2002, 176- 177).

Keskeisenä kehittämisen välineenä nähdään nykyisin dialogin käyttö. Arnkillin ja Erikssonin (2005) mukaan dialogi on vuoropuhelu, jossa ihmiset ajattelevat yhdessä ja sen tavoitteena on saavuttaa uusi ymmärrys, joka ei aina kuitenkaan ole yhteisymmärrys. Tavoitteena on pikemminkin ymmärtää se, miten muut ajattelevat. Dialogilla on yleensä uudistava, eteenpäin vievä voima, sillä sen lopputulosta ei kukaan tiedä. Dialogissa toteutuu sekä ihmisten välisinä että heidän sisäisisinä vuoropuheluna. Kuullessaan muiden näkemyksiä ja tuntemuksia asioista, ihminen rikastaa ja muuntaa käsityksiään. Puhuessaan ihminen jäsentää ja havainnoi omaa ajatteluaan. (Arnkill & Eriksson 2005, 35). Dialogin merkityksen voitaneen arvioida perhepäivähoidossa olevan yhtä merkittävä kuin muualla varhaiskasvatuksen kentässä. Perhepäivähoitajat kohtaavat työssään monenlaisia lapsia ja perheitä, joista jotkut aiheuttavat huolta, jolloin varhainen dialogi on paras keino saada alulle tilanteen muuttaminen. Dialogi on siis tärkeänä työväline, mutta sillä on myös kehittävä ja avartava elementti.

5.1 Kartoituksen väline

Osaamiskartoituskaavakkeessa osaamistasot ovat jaettu viiteen tasoon niin, että ykkös-, kolmos- ja viitostasoihin on kuvattu kyseisen osaamistason vaatimukset. Ykköstason osaajalla on perusosaamista ja hän osaa toimia sovittujen ”pelisääntöjen” ja ohjeiden mukaisesti. Vaikka hänellä on yleiskuva osaamisalueen asioista, osaamisessa on kehitettävää. Kolmostason osaaja osaa toimia keskeisissä osaamisalueen edellyttämässä tehtävissä ja hänellä on vankkaa tietämystä alueen asioista. Hän osaa soveltaa tietämystään joustavasti ja monipuolisesti omassa työssään. Viitostason osaajaa voidaan pitää huippuosaajana kyseisellä alueella. Hän osaa nähdä osaamisalueeseen liittyviä asioita kokonaisuutena ja osaa yhdistää asioita uudella tavalla. Henkilö osaa kehittää osaamisalueeseensa kuuluvia asioita laajasti. Kakkos- ja nelostasot asettuvat näiden osaamistasojen välille niin, että kakkostason osaajalla on enemmän osaamista kuin perusosaajalla, mutta osaaminen ei vielä riittävästi kolmostasolle. Nelostaso asettuu samoin kolmostason ja huippuosaamisen välimaastoon. (Hätönen 2004, 29). Osaamistasoja luonnehditaan osaamiskartoituksessa seuraavin termein:

1= noviisi

2=edistynyt aloittelija

3=osaava suorittaja

4=taitava suorittaja

5=expertti

Osaamisen alin taso on jo myönteistä osaamista. Tässä kartoituksessa ei käytetty 0-tasoa, joka tarkoittaa sitä, että henkilöllä ei vielä ole ko. osaamista, vaikka se kuuluukin hänelle. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun uusi työntekijä aloittaa työssään ja ei ole esimerkiksi vielä ehtinyt harjoittaa kaikkia työhön liittyviä osaamisalueita, jos tarvetta niiden käyttöönottoon ei vielä ole tullut. On myös luonnollista, että kaikkia tulevaisuuden osaamisen alueita ei vielä hallita, jolloin osaamisen tasoksi tulisi 0-taso. Tiimityötä puoltaa tässä se, että vaikka työyhteisössä yksilöllä ei ole jokin osa-alueen osaaminen on hieman huonompaa kuin muilla työyhteisön jäsenillä, yhdessä eri ihmisten kanssa syntyy osaamisen yhdistelmä, jonka avulla työtehtävät hoituvat parhaalla mahdollisella tavalla.

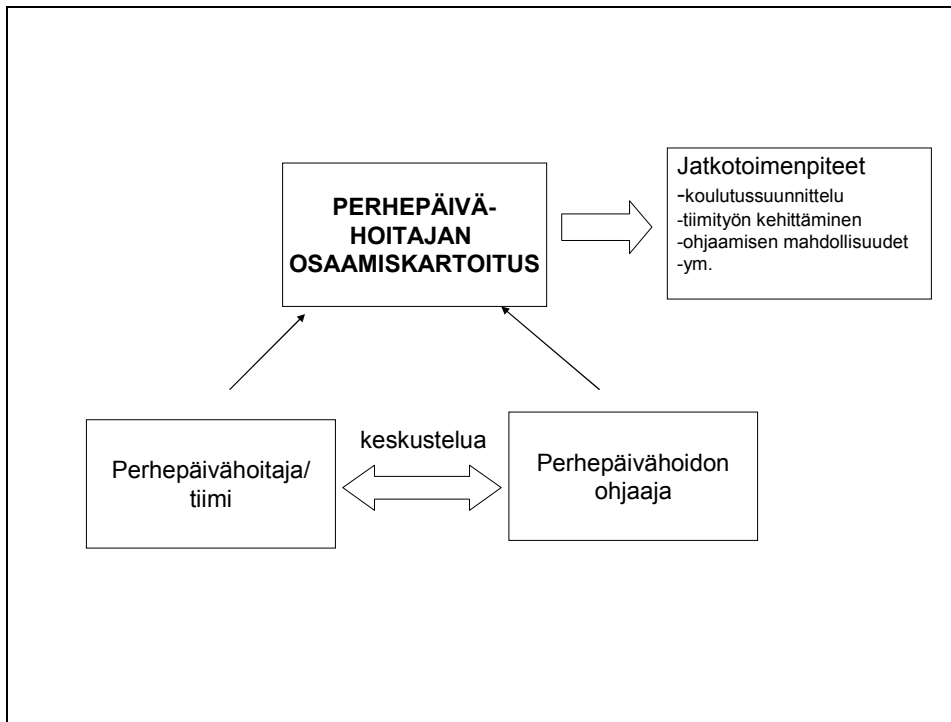
Osaamiskartoituksen osaamisalueiksi valittiin kolme aluetta, joiden katsottiin kuvaavan Paapulapsen parhaaksi -hankkeen tavoitteita. Varhaisen havainnoinnin osaaminen ja varhaisen tuen

järjestäminen osaamisalueena vastaa hankkeen tavoitetta varhaisen alle kouluikäisten lasten kasvuympäristöön ja yksilölliseen kehitykseen liittyvien riskitekijöiden havaitsemisen osaamisen parantaminen. Kasvatustietoisuus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyötaidot vastaavat osaltaan paitsi laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiseen perhepäivähoidossa myös lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. Oman työn arviointi ja kehittäminen ovat osa-alueena yleinen oman työn kehittämiseen kiinteästi liittyvä alue.

Kartoituksen toteuttamisen yksi osa-alue oli hoitajan tai tiimin tekemä itsearviointi kustakin osaamisalueen kohdasta. Itsearviointi on ihmisen oma käsitys kulloisestakin teemasta, jolloin sen totuusarvoa voidaan tarkastella vain hänen subjektiivisesta näkökulmasta tai tiimin yhteisestä käsityksestä. Jokaisella työntekijällä käsitys omasta osaamisesta muodostuu eri lähtökohdista. Käsitykseen vaikuttavat esimerkiksi esimiehen tai tiimin kanssa hoitajan osaamisesta käydyn keskustelun määrä ja laatu, omassa työssä saadut kokemukset ja saatu palaute. Lisäksi käsitykseen omasta osaamisesta vaikuttaa hoitajan itsetunto, joka teemana on liian laaja tässä käsiteltäväksi. Joillakin on taipumus vähätellä tai liioitella omaa osaamistaan, mutta tämä on käsitys, joka työntekijällä on. Siksi olisikin tärkeää ylläpitää osaamiseen liittyvää keskustelua, jotta opitaan refleктоimaan omaa työtä niin että kuva omasta osaamisesta olisi mahdollisimman todenmukainen.

5.2 Kartoituksen prosessi

Perhepäivähoitajien osaamiskartoitusta pyydettiin Paapu – lapsen parhaaksi - hankkeelta ja tähän tarpeeseen on nyt pyritty vastaamaan käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Osaamiskartoitus on tehty perhepäivähoitajien ammattitutkinnon (2006) perusteisiin pohjautuen, huomioiden valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Osaamiskartoituksen toteuttaminen ja kaavakkeen (liite 1) käyttö ei ole sidottu menetelmällisesti. Osaamisalueet voidaan tuki käydä läpi kaikki kerralla tai jakaa pienempiin, ehkäpä ohjaajan ennalta tärkeäksi arvioimiin osiin. Arvioitavien osaamisalueiden valinnassa voidaan käyttää hyväksi myös kunnan päivähoidon ja varhaiskasvatuksen tulevaisuuteen suuntaavia strategioita tai valittuja kehittämissuuntia.

Kuvio 2. Osaamiskartoituksen prosessi

Kuviossa 2 kuvataan osaamiskartoituksen prosessia. Osaamiskartoitus voitiin toteuttaa niin, että perhepäivähoidon ohjaaja käy yhdessä perhepäivähoitaja tai perhepäivähoitajien tiimin kanssa osaamiskartoituksen läpi ja arvioivat hoitajan sen hetkistä osaamista eri osaamisalueilla. On tarkoituksenmukaista, että hoitaja/tiimi voi pohtia ensin itsekseen osaamisen tasoaan tarkasteltavilla osaamisalueilla itsekseen. Sen jälkeen osaamisalueet käydään läpi ohjaajan kanssa, jolloin tarkoituksena on löytää hoitajan/tiimin omat vahvuudet ja heikkoudet sekä miettiä kehittymismahdollisuuksia. Perhepäivähoidonohjaajalle osaamiskartoitus toimii työvälineenä, kun tavoitteena on kerätä tietoa hoitajien osaamisesta ja koulutustarpeista. Keskeisin tehtävä ohjaajalla on avata keskustelemalla osaamistasot, jotta saadaan aikaan turvallinen ja kehittämiseen myönteinen ilmapiiri. Tarkoitus ei ole arvostella hoitajia. Osaamiskartoituksen voi katsoa palvelevan paitsi esimiestyötä tavoitteiden asettamisessa ja osaamistason määrittämisessä, myös hoitajan työtä siten että kartoituksessa tuodaan selkeästi käytännön toiminnan tasolle häneltä odotettava työsuoritus. Ennen osaamiskartoituksen aloittamista on hyvä itse kirjata ylös ne asiat, joita konkreettisen työn tasolla odottaa alaisiltaan kullakin osaamistasolla.

Osaamiskartoitus antaa paljon arvokasta tietoa kunnille ja ohjaajille oman alueen perhepäivähoitajien osaamisesta, mahdollisista puutteista ja koulutustarpeesta. Sitä voidaan käyttää jatkossa työvälineenä kehittämistyössä ja jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa.

5.3 Tulokset

Kartoitukseen vastasi 134 perhepäivähoitajaa Anjalankoskelta, Elimäeltä, Iitistä, Jaalasta, Kouvolasta, Kuusankoskelta ja Valkealasta. Koko alueella toimii perhepäivähoitajia kaikkiaan 194, joten kartoituksen vastausprosentti on 70 %. Liitteenä 2 ovat kartoituksen tulokset eri osaamisalueilla kuvioina, joissa näkyvät vasemmanpuoleisessa pylväässä kuntakohtaiset keskiarvot ja vertailutiedoksi oikeanpuoleisessa pylväässä koko alueen keskiarvot. Tarkemmin on tuloksissa nostettu esiin osaamisaluekohtaisten keskiarvovertailua eri osaamisalueista. Lisäksi on esitetty kartoituksen avovastauksista koonnit.

Osaamiskartoituksen tuloksia analysoitaessa yksilövastaukset ja tiimivastauksen käsiteltiin aluksi erillisinä. Kummastakin laskettiin keskiarvo siten, että yksilövastauksissa laskettiin laskennallinen keskiarvo ja tiimivastauksissa vastaukset painotettiin tiimin jäsenten lukumäärällä. Mikäli tiimin vastaus olisi käsitelty yhtenä vastauksena, mahdollinen vertailu yksilövastauksiin olisi ollut vaikeaa, sillä yksilövastaukset olisivat painottuneet enemmän.

Seuraavassa yhteenvedossa esitetään kukin osaamiskartoituksen osa-alue omana kokonaisuutenaan niin, että avataan kysymysten sisällöllistä merkitystä, jonka jälkeen osa-alueen osaaminen esitetään koko alueen osaamisen kannalta. Kysymyskohtaiset yhteenvedot, joissa ilmenee eri kuntien osaaminen, löytyvät liitteenä 2. Näin saadaan näkökulma koko alueen osaamiseen ilman, että huomio kiinnittyy liiaksi yhden kunnan osaamiseen tai vertailuun muiden kuntien kanssa.

5.3.1 Varhaisen havainnoinnin osaaminen ja varhaisen tuen järjestäminen

Valtakunnallisessa varhaiskasvatuksen perusteissa yhtenä varhaiskasvatuksen päämääränä mainitaan lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen. Kasvattajien toimintana tämä tarkoittaa jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomioimista, joka mahdollistaa lapsen toimimisen ja kehittymisen omana ainutlaatuisena persoonanaan. *Perhepäivähoidon toiminnan järjestämisessä yksilöllisyyden arvostamisen ja huomioon ottamisen osaaminen tukee merkittävästi lapsen henkilökohtaista hyvinvointia (1.1).*

Kasvatuksellinen suhtautuminen lapseen – osaamisalueella (1.2) arvioitava osaaminen liittyy lapsen myönteisen minäkuvan kehittymisen tukemiseen, lapsen kuuntelemiseen ja vuorovaikutukseen kannustamiseen. Kasvatuksellinen suhtautuminen lapseen on osa kasvatustietoisuutta, jossa kasvattaja ymmärtää oman työnsä tavoitteet ja motiivit. Perhepäivähoitajien kasvatustietoisuuteen ovat yhteydessä mm. koulutus, työvuosien määrä ja kulloinkin hoidettavana oleva lapsiryhmä. Kasvatustietoisuuden ilmentymiä ovat käytännön kasvatustoiminta ja puhe esimerkiksi vuorovaikutuksessa hoitolasten kanssa. *Lapsen kasvun- ja kehitysvaiheiden sekä lapsiryhmän huomioonottamisen osaaminen toiminnan suunnittelussa (1.3.)* merkitsee sitä, perhepäivähoitajat kykenevät arvioimaan osaamistaan lapsen ja lapsiryhmän iän, kehityksen ja luonteenpiirteiden huomioon ottamisessa suunnitellessaan toimintaa.

Lapsen havainnoimisen osaaminen (1.4.) päivähoitotilanteissa erityiskasvatuksen tarpeen arvioimiseksi yhdessä vanhempien ja asiantuntijoiden kanssa on alue, jossa voidaan nähdä myös monesti pitkän uran mukanaan tuoman hiljaisen tiedon merkitys. Perhepäivähoitaja havainnoi lapsiryhmää koko pitkän hoitopäivän ajan, ja varsinkin kotona yksin työtä tekevä hoitaja on melko yksin myös havaintojensa tulkinnassa ja niistä tehtävien johtopäätösten kanssa. Siksi on tärkeää tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa, jotta saa tukea omille havainnoilleen sekä myös joltain osin tärkeää apua havainnoinnin systematisoinnissa.

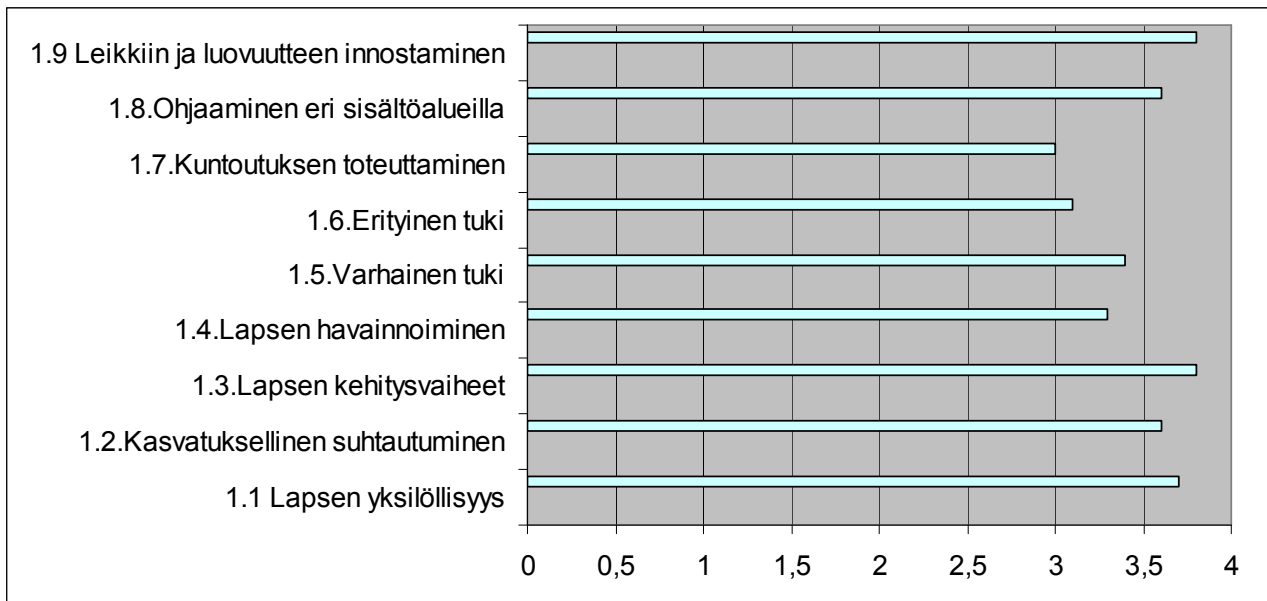
Osaaminen varhaista tukea tarvitsevan lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa (1.5.) sisältää varhaiskasvattajan oman työn tarkastelua lapsen tuen tarpeen näkökulmasta siinä ympäristössä, jossa lapsi on. Osaaminen tarkoittaa sitä kykyä muuttaa ja muokata toimintaympäristöä ja omaa toimintaa lapsen tarpeita vastaavaksi, tietenkin käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Kyse on

varhaiskasvatuksen laadukkaan perusosaamisen hyödyntämisestä, joka täydentyy pedagogisen kuntoutuksen ja ennaltaehkäisyn toimilla.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osaamisessa (1.6.) on tärkeää yhteistyö taustaverkoston (kiertävä erityislastentarhanopettaja, perhepäivähoidon ohjaaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti ja niin edelleen) kanssa sekä itsenäinen työskentely annettujen ohjeiden mukaan. Kyse on moniammatillisesta yhteistyöstä, jossa tärkeää ovat hyvät vuorovaikutustaidot sekä itsenäisen, kuntouttavan työtavan osaaminen tarvittaessa. *Lapsen kuntoutuksen toteuttaminen lapselle laaditun suunnitelman mukaisesti, kuntoutuksen seuranta ja arviointi ovat osaamisen osa-alueita (1.7)*, jotka linkittyvät edelliseen osaamisalueeseen kiinteästi ja on käytännön kuntouttavaa työtä moniammatillisena yhteistyönä, jossa jokainen tekee oman osuutensa.

Lapsen ohjaaminen eri sisältöalueilla ikä- ja kehitystason mukaan (1.8) sisältää mm. kädentaidot, musiikin, liikunnan, luonnon, matemaattiset valmiudet varhaiskasvatussuunnitelman sisältöorientaatioiden mukaan. Tässä tarvitaan teoretietoaa lapsen ikä- ja kehitystason eri vaiheista sekä myös havainnointiin perustuvaa tietoa lapsen yksilöllisestä osaamisesta ja tarpeista.

Leikkiminen on lapselle luontainen tapa toimia, joka tulee ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksen muodoissa. *Leikkiin ja luovuuteen innostavan ympäristön mahdollistaminen ja järjestäminen (1.9)* on keskeinen osaamisalue myös perhepäivähoitajan osaamisessa. Jotta voidaan havaita ja ymmärtää lapsen tarpeet sanallisina ja sanattomina aloitteina ja aikomuksina, vaaditaan kasvattajalta sensitiivisyyttä ja sitoutuneisuutta. Kasvattajat antavat leikkiville lapsille vapautta, mutta onnistuakseen leikki vaatii usein myös suoraa tai epäsuoraa ohjausta. Leikin havainnoinnin kautta kasvattaja saa arvokasta tietoa yksittäistä lapsesta ja koko lapsiryhmän sosiaalisesta dynamiikasta, esimerkiksi kuka leikkii kenenkin kanssa, mikä leikin vaihe on meneillään, onko leikki ikätasoa vastaavaa ja millaisia asioita lapsi ilmentää leikissä.

Kuvio 3. Varhaisen havainnoinnin osaamisen ja varhaisen tuen järjestämisen osaamisalue

Pohjois-Kymenlaakson kuntien perhepäivähoitajien osaaminen varhaisessa havainnoinnissa ja varhaisen tuen järjestämisessä on yleisesti ottaen hyvää. Tässä kokonaisuudessa heikoimmaksi osa-alueeksi näyttäytyy kuntoutuksen toteuttaminen, jossa alueen keskiarvo on 3 eli osaaminen on osaavan suorittajan tasoa. Tällä tasolla henkilö osaa toimia keskeisissä osaamisalueen tehtävissä itsenäisesti, hänellä on vankkaa tietämystä alueen asioista ja hän osaa soveltaa tätä tietämystään joustavasti ja monipuolisesti omassa työssään. 3-tason osaamista ei voida pitää missään nimessä huonona, vaan päinvastoin osaaminen on hyvää. Toiseksi heikoin osaaminen koettiin olevan erityistukea tarvitsevan lapsen hoito, kasvatus ja osaaminen, jossa osaamisen taso on hieman 3-tason yläpuolella. Vahvimmiksi osa-alueiksi pohjoiskymenlaaksolaisten perhepäivähoitajien keskuudessa koettiin varhaisen havainnoinnin osaamisen ja varhaisen tuen järjestämisen osaamisalueella leikkiin ja luovuutteen innostamisen sekä lapsen kasvun- ja kehitysvaiheiden sekä lapsiryhmän huomioonottaminen toiminnan suunnittelussa. Näissä molemmissa osaaminen ylsi lähelle 4-tasoa, jossa osaaminen on 3-tason ja huippuosaajan välille sijoittuvaa.

Varhaisen havainnoinnin osaamisen ja varhaisen tuen järjestämisen osaamisalueella vastauksissa oli eniten hajontaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisen lapselle laaditun suunnitelman mukaisesti, kuntoutuksen seuranta ja arviointi sekä erityistukea tarvitsevan lapsen kuntoutus ja hoito. Tiimien vastauksissa ei ollut lainkaan vastauksia noviisitason eli osaamistasolla 1.

Kartoituksen osana kysyttiin avoimilla kysymyksillä hoitajien kommentteja sekä kehittämisalueita ja – ideoita eri osaamisalueilla. Lisäksi esitettiin koulutustoiveita. Varhaisen havainnoinnin osaamisen ja varhaisen tuen järjestämisen osaamisalueella nousi esiin toiveita koulutuksella kehitysvammaisista lapsista ja erityiskasvatuksen teemoista yleisemmin, luovasta toiminnasta, kielellisten vaikeuksien tukemisesta sekä omien vahvuuksien ja taitojen hyödyntämisestä tiimin toimissa. Osaamisalueen kommentteja olivat mm. se, että joidenkin vastaajien mielestä erityislapsset tulisi siirtää päiväkotiin, sillä siellä lapset saavat henkilökohtaisen avustajan. Koettiin hankalaksi vastata esiin nouseviin haasteisiin, koska hoitaja työskentelee yksin ryhmässä. Toisaalta oli myös hyviä kokemuksia erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoidosta ja siihen liittyvästä moniammatillisesta yhteistyöstä. Varhaisen vuorovaikutuksen koulutus koettiin hyväksi. Pitkän työkokemuksen todettiin parissa vastauksessa tuovan vahvuutta osaamiseen. Yhdessä kommentissa vastaaja kertoo huomaavansa ongelmat helposti, mutta niiden ottaminen puheeksi vanhempien kanssa on vaikeaa. Ideana esiin tuotiin tiedon jakaminen hoitajien kesken.

5.3.2 Kasvatustietoisuus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyötaidot

Oman kasvatuskäsityksen tiedostaminen ja toteuttaminen työssä (2.1) pohjaa varhaiskasvatuksen eettisten periaatteiden, arvojen ja varhaiskasvatuksen teorian tuntemukseen. Tiedostaminen ei yksin riitä, vaan toimintaa ohjaavien periaatteiden tulee näkyä myös käytännön työssä. Kasvatuskäsitys luonnehtii vastaajan kasvatusta koskevaa määritelmää: mitä kasvatusta on? Kasvatuskäsitys muodostuu sekä vastaajan henkilökohtaisesta käsityksestä että siitä yhteisestä tiimin tai työyhteisön käsityksestä, joka luodaan esimerkiksi vasu-työskentelyn kautta.

Yhteistyö ja kasvatuskumppanuus perheiden kanssa (2.2) perustuvat keskinäiseen luottamukseen, tasavertaisuuteen ja toisen kunnioittamiseen. Tarkoituksena on toimia yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa.

Tunteiden käsitteleminen ja hallitseminen vuorovaikutustilanteissa sekä vuorovaikutustaidot (2.3) ovat tärkeä osa perhepäivähoitajan ammatillisuutta. Varsinkin yksin työtä tekevillä perhepäivähoitajilla muodostuu merkittäväksi työssä jaksamisen keinoksi se, että he tietävät olevan väyliä purkaa työn synnyttämiä paineita ja reflektoida työtään. Näin myös tunteiden käsitteleminen ja vuorovaikutustilanteiden hallitseminen kehittyvät.

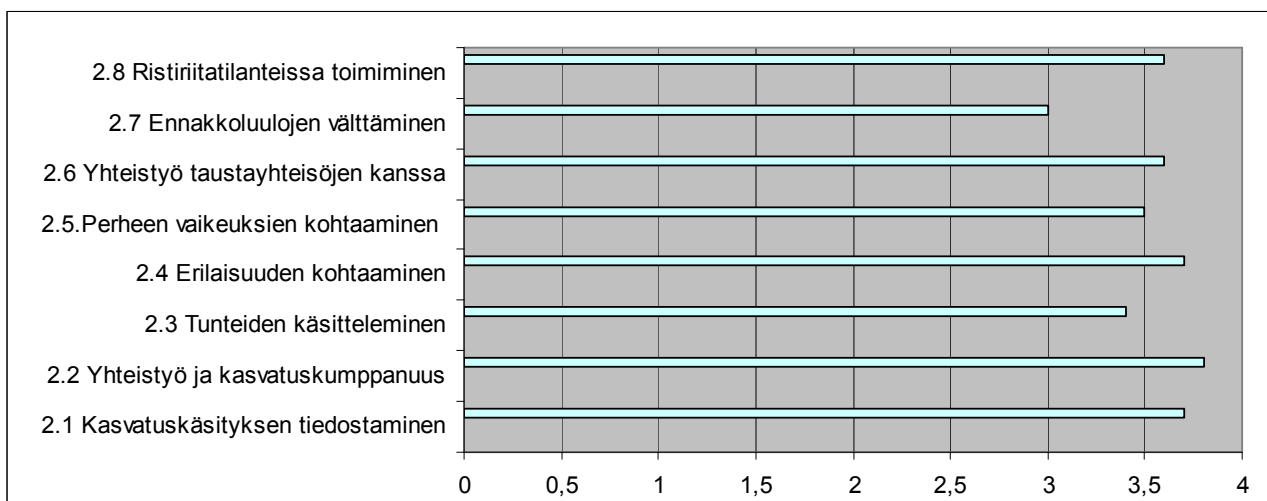
Erilaisuuden ammatillinen kohtaaminen (2.4) on arkipäivää myös perhepäivähoidossa ja se sisältää ajatuksen siitä, että erilaisten perheiden, lasten ja vanhempien pitää saada tasavertaista kohtelua.

Perheen vaikeuksien kohtaaminen (2.5) koskettaa usein myös perhepäivähoitajaa. Tällöin tulee tukea vanhempia ja lapsia tietäen ja tunnistuen oman osaamisen sekä työn rajat. Ammatilliseen toimintaan kuuluu vaikeuksissa olevan perheen ohjaaminen avun piiriin. Vaitiolovelvollisuus perhettä ja lasta koskevissa asioissa on aina muistettava.

Yhteistyö taustayhteisön kanssa (2.6) on tärkeä osaamisalue. Taustayhteisöksi tällä osaamisalueella voidaan tulkita esimerkiksi perhepäivähoidon ohjaaja niissä tilanteissa, joissa haetaan konsultointia ja ohjausta. Lisäksi taustayhteisönä ja myös vertaistukena voivat toimia muut perhepäivähoitajat, päivähoidon muut henkilökunta, neuvolan henkilökunta, lastensuojelun henkilökunta jne.

Ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttämässä (2.7) työtapoina voidaan nähdä tiedon hakeminen ja tutustuminen vähemmistökuultuureihin sekä omien asenteiden kriittinen tarkastelu joko itsearviointina tai tiimissä yhdessä pohtien.

Ristiriitatilanteissa toimittaessa (2.8) täytyy tarvittaessa tilanteisiin puuttua ja ensisijaisesti lapsen/lasten turvallisuudesta huolehtiminen. Ristiriidoiksi tässä nähdään lasten keskinäiset ristiriidat. Ristiriitoja voi ilmetä myös vanhempien välillä tai hoitajan ja vanhempien välillä. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ovat tässäkin osaamisalueessa keskeisellä sijalla.

Kuvio 4. Kasvatustietoisuuden, kasvatuskumppanuuden ja yhteistyötaitojen osaaminen koko alueella

Kasvatustietoisuuden, kasvatuskumppanuuden ja yhteistyötaitojen osaamisen osa-alueella heikointa osaaminen oli ennakkoluulojen välttämässä, jossa osaamistaso oli kuitenkin osaavan suorittajan tasoa. Toiseksi huonoimpana osa-alueena nähtiin tunteiden käsitteleminen, jossa taso oli reilusti osaavan suorittajan yläpuolella. Vahvimmat alueet kasvatustietoisuuden, kasvatuskumppanuuden ja yhteistyötaitojen osaamisessa olivat yhteistyö ja kasvatuskumppanuus sekä erilaisuuden kohtaaminen, joissa osaamistaso oli lähellä taitavan suorittajan tasoa. Kasvatustietoisuuden, kasvatuskumppanuuden ja yhteistyötaitojen osaamisalueella vastauksissa oli eniten hajontaa ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttämässä sekä ristiriitatilanteissa toimimisessa. Tiimien vastauksia ei ollut lainkaan noviisisatasolla tällä osaamisalueella.

Kasvatustietoisuuden, kasvatuskumppanuuden ja yhteistyötaitojen osaamisalueeseen liittyvänä koulutustoiveena nousi esiin perheen ja lapsen kriisien kohtaaminen ja tukeminen vaikeassa tilanteessa. Yleisinä kommentteina todettiin, että rajan vetäminen perheen vaikeuksien kohtaamisessa oli tärkeää. Samoin pohdittiin sitä, minkälainen on perhepäivähoidon yhtenäinen toimintakulttuuri ja miten yksin kotona työtä tekevä perhepäivähoitaja voi sitä toteuttaa. Hyvänä menetelmä mainittiin ”Huolen puheeksi ottaminen”, joka on antanut valmiuksia varhaiseen puuttumiseen. Tämän menetelmän vahvuutena nähtiin vanhempien voimaannuttaminen ratkaista omat ongelmat niin, että perhepäivähoitaja on heitä siitä tukemassa. Yhdessä vastauksessa todettiin, että vanhemman kuunteleminen voi jo auttaa.

5.3.3 Oman työn arviointi ja kehittäminen

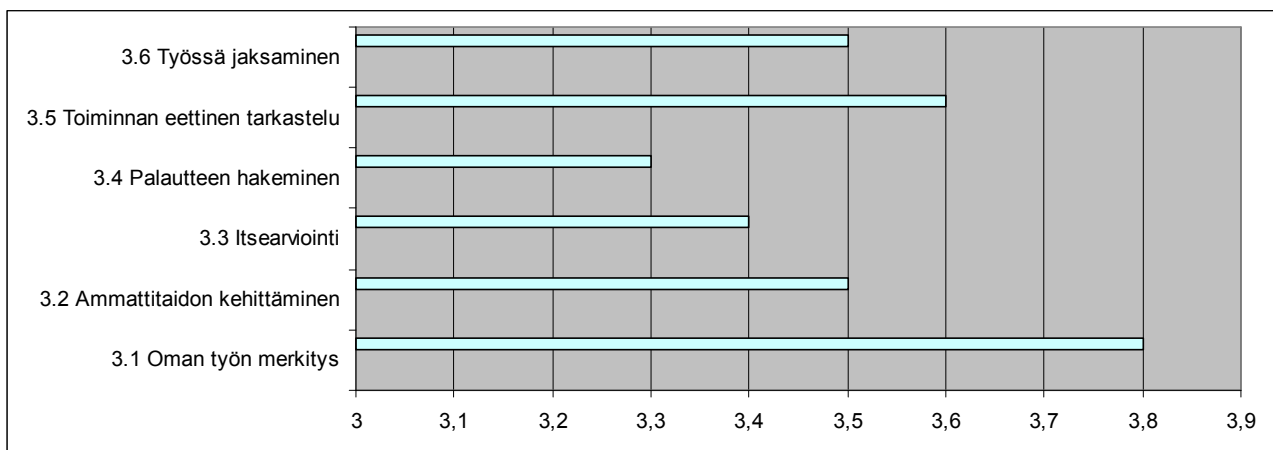
Oman työn merkityksellisenä näkeminen (3.1) rohkaisee osallistumaan päivähoiton kehittämiseen, sopimusten noudattamiseen sekä ammatilliseen sitoutumiseen työskentelyssä. Se on tärkeää myös oman työtyytyväisyyden kannalta. *Ammattitaidon ja itsensä kehittäminen (3.2)* on tärkeää, sillä monesti työuran alussa hankittu koulutus ei enää riitä. Ympäröivä yhteiskunta muuttuu ja sen myötä perheillä on erilaiset tarpeet. Monet pitkään työtä tehneet kokevat myös lasten muuttuneen vuosien myötä. Ammattitaidon ja itsensä kehittäminen voi tapahtua esimerkiksi täydennyskoulutuksen avulla, työtapoja kehittämällä, kehittämishankkeilla ja niin edelleen.

Itsearviointi (3.3) voi tapahtua eri tavoin. Se voi olla ohjattua niin, että arviointi kohdistetaan työn tiettyihin osa-alueisiin tai sitten se voi olla yleisemmällä tasolla oman työn pohdintaa. Itsearviointia

ei tarvitse tehdä yksin, vaan joskus se on hedelmällistä tehdä esimerkiksi tiimin kanssa yhdessä dialogisessa vuorovaikutuksessa. Itsearviointin säännöllisyys on tärkeää.

Palautteen hakeminen ja hyödyntäminen (3.4) voi tapahtua esimerkiksi asiakastyytyväisyyskyselyiden kautta. Perhepäivähoitaja saa päivittäin palautetta toiminnastaan hoitolapsilta. Heitä havainnoiden ja kuunnellen voi arvioida omaa toimintaansa. Keskeistä on palautteesta saadun arvion hyödyntäminen toiminnassa.

Oman toiminnan eettinen ja moraalinen perustelu (3.5) on osaamisen alue, joka saattaa toteutua esimerkiksi tiimin käydessä arvioivaa keskustelua omasta toiminnastaan. Perustelujen pohdintaa voi tehdä myös itsearviointissa tai keskustellen ohjaajan kanssa. *Työssä jaksaminen ja terveyden edistäminen omassa työssä (3.6)* voi tapahtua monella tavoin. Tärkeää on esimerkiksi työn kokonaishallinta, johon kuuluvat esimerkiksi työtapojen hallinta, työvälineisiin vaikutus, työn suoritusjärjestykseen vaikuttaminen, työtempo ja niin edelleen. Perhepäivähoitajilla on yleensä näihin hyvät hallinnan mahdollisuudet. Työssä jaksamista ja terveyttä edistävät myös työstä saatu palaute ja vertaistuki.

Kuvio 5. Oman työn arvioinnin ja kehittämisen osaamisalueiden osaaminen koko alueella

Oman työn arvioinnin ja kehittämisen osaamisalueella heikoimmiksi alueiksi koettiin palautteen hakeminen ja itsearviointi, joiden osaamistaso oli yli osaavan suorittajan tasoa. Vahvimpana alueena näyttäytyi oman työn merkityksen tunnistaminen, jossa osaaminen oli lähes taitavan suorittajan tasoa. Toiseksi vahvinta osaamista koettiin toiminnan eettisen tarkastelun alueella, jossa osaamistaso oli osaavan ja taitavan suorittajan välillä.

Oman työn arvioinnin ja kehittämisen osa-alueella vastauksissa oli eniten hajontaa palautteen hakemisessa ja hyödyntämisessä sekä työssä jaksamisessa ja terveyden edistämässä omassa työssä. Myöskään tällä osaamisalueella tiimeillä ei ollut lainkaan vastauksia noviisitasolla.

Oman työ arvioinnin ja kehittämisen osa-alueen koulutustoiveina esitettiin toimintasuunnitelman kehittämisen ja tiimitoiminnan hyödyntämisen koulutuksia. Perhepäivähoidon kehittäminen oman työn kautta koettiin tärkeäksi. Yksi vastaajista totesi ottavansa mielellään opiskelijoita ja asettuvansa mielellään arvioinnin kohteeksi. Uuden toimintasuunnitelman kautta koettiin voivan kehittää omaa työtä. Parissa vastauksessa todettiin, että lapsilta ja vanhemmilta saa suoraa palautetta. Jaksamisen ylläpitämisessä huomattiin liikunnan, itsensä hoitamisen, yhteisten tapahtumien ja kehityskeskustelujen merkitys. Yksi vastaaja totesi: *”Tunnen tekeväni arvokasta työtä. Tärkeintä on, että viihdyn lasten kanssa, ja lapsen minun kanssani.”*

5.4 Osaamiskartoituksen prosessin arviointia

Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoidon ohjaajat ovat olleet suhteellisen tiiviisti osaamiskartoituksen suunnittelussa mukana. Vilkasta keskustelua käytiin pariin otteeseen, mutta itse osaamiskartoitusvälinettä ei kommentoitu pyydettyä, joten osaamisalueiden sisältö oli ilmeisesti todettu vastaavan haluttuihin kysymyksiin.

Kartoitus lähti kuntiin vastattavaksi elokuun 2007 alkupuolella ohjeistuksella, jossa viitattiin edelliseen yhteiseen tapaamiseen kartoituksen suunnittelun merkeissä. Ohjaajille annettiin vapaat kädet päätökseen tehdä kartoitus yksilökartoituksena tai koko tiimille yhtä aikaa. Mikäli kunnassa tiimityöskentely on vakiintunut käytäntö, voidaan osaamiskartoitustapahtuman olettaa olevan mielenkiintoinen oppimiskokemus. Tällöin tiimi pohtii oman osaamisensa kokonaisuutta ja voidaan turvallisesti arvioida kehittämisen kohteita ilman että keskitytään yhden hoitajan osaamiseen. Ohjaajia pyydettiin kartoitusta palauttaessaan mainitsemaan kuinka monta hoitajaa tiimissä oli.

Kartoituksen toteuttaminen tapahtui monimuotoisesti kunnissa. Joissakin kunnissa painottui enemmän ohjaajan arviointi hoitajan osaamisesta, joka tosin perustui hoitajan työskentelyn seuraamiseen, palautekeskusteluun ja kehityskeskusteluun. Joissakin kunnissa tiimit saivat melko itsenäisesti arvioida omaa osaamistaan ilman ohjaajan osallisuutta. Joissakin kunnissa ohjaajan vaikutus kartoituksen tulokseen vaihteli edellisten ääripäiden välillä.

Osaamiskartoitusprosessista pyydettiin ohjaajilta myös sekä omia että hoitajien kommentteja. Yhdessä kommentissa kartoitusta kuvattiin työlääksi ja hoitajissa hämmennystä herättäväksi. Hoitajien vastauksissa omaa osaamista oli osin yli- ja osin aliarvioitu. Yhden ohjaajan mielestä kokeneempien hoitajien vastauksista voidaan huomata jonkinlaista työväsymystä. Ohjaajan mielestä kartoituksesta löydettiin kuitenkin vaikeat ja hankalat osa-alueet yhteisen keskustelun perusteella. Yhdessä kunnassa oli osaamiskartoitukseen liitetty kotikäynnit, joita pidettiin antoisina. Yhden kunnan tiimi piti kartoitusta vaihtoehtojen osalta liian kyllä tai ei tyyppisenä. Asioiden avaamista ja käsitteiden selventämistä myös toivottiin. Lisäksi kuitenkin todettiin että kartoituksen yhteenvedosta on varmasti paljon hyötyä.

Osaamiskartoitusprosessi opetti, että ohjaajien kanssa olisi pitänyt vielä tarkemmin käydä läpi kartoituksen prosessin kulkua, jotta kaikki asiaan liittyvät pohdinnat olisi vielä tarkemmin voitu käydä kartoituksen aikana läpi. Se oli tiedossa, että kunnissa tullaan tekemään kartoitus eri tavoin riippuen esim. tiimityön vakiintumisesta, mutta joitakin kartoitukseen liittyviä asioita olisi voitu käydä läpi.

6. ALUEEN PERHEPÄIVÄHOIDON KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Kokonaisuutena katsottuna Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien osaaminen kartoituksen osa-alueilla on hyvää. Toisaalta voidaan olla tyytyväisiä nykyiseen osaamisen tasoon, mutta toisaalta pitää katsoa eteenpäin ja kehittää varsinkin heikoimmiksi arvioituja alueita. Eteenpäin katsoessa voidaan yrittää ennakoida tulevia haasteita, jotta osaaminen kohtaa lasten ja perheiden taholta tulevat haasteet.

Tässä luvussa pohditaan osaamiskartoituksesta nousevia kehittämisen alueita, joiden kehittämisen lähtökohtina ovat alan teoreettinen tieto ja perhepäivähoitajilta itseltään nousevat ehdotukset. Paapu- lapsen parhaaksi- hankkeen perhepäivähoidon foorumi järjestettiin Valkealassa 16.2.2008. Yhtenä foorumin tavoitteena oli kuulla Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien ajatuksia mm. siitä, millaisia tukitoimia hoitajat kokivat tarvitsevänsä osaamisen kehittämiseen varhaisen havainnoinnin ja puuttumisen osaamisalueelle. Hoitajat vastasivat kysymykseen ryhmässä keskustellen, jolloin ohjaaja toimi keskustelun virittäjänä ja kirjaajana.

Osaamiskartoituksen pohjalta esiin nousevat seuraavat kehittämisen alueet:

1. Lapsen kuntoutuksen toteuttaminen lapselle laaditun suunnitelman mukaisesti, kuntoutuksen seuranta ja arviointi
2. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoito, kasvatusta ja opetus
3. Ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttäminen
4. Tunteiden käsitteleminen ja hallitseminen vuorovaikutustilanteissa sekä vuorovaikutustaidot
5. Palautteen hakeminen ja hyödyntäminen
6. Itsearviointi

Lapsen kuntoutuksen toteuttaminen perhepäivähoidossa lapselle laaditun suunnitelman mukaan sekä kuntoutuksen seuranta ja arviointi on osaamisalue, joka on osa lapsen erityistä tukea. Sen onnistumiseen tarvitaan koulutusta kuntoutuksen toteuttamiseen, taitoa toimia moniammatillisessa työssä esimerkiksi erityislastentarhanopettajan, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin kanssa ja myös ammatillista itsevarmuutta omaan osaamiseen luottamisessa. Myös tässä osaamisalueen tukemisessa ohjaajan rooli on tärkeä.

Erityisen tuen toteuttaminen palvelee parhaimmillaan inklusiivista näkemystä päivähoidosta, jossa ajatellaan lapsen osallistuvan varhaiskasvatukseen siinä toimintamuodossa ja – paikassa, johon hän osallistuisi ilman tuen tarvettaankin ja tuki viedään lapsen hoitopaikkaan, joka voi siis tämän näkemyksen mukaan olla perhepäivähoito. Perhepäivähoito tarjoaa pienen lapsiryhmän ja helposti omaksuttavan struktuurin eli päivärytmin. Joskus on erityisen tuen tarpeessa olevalle paras hoitoratkaisu lapsen omassa kodissa tapahtuva perhepäivähoito. Kun pohditaan erityisen tuen toteuttamisen mahdollisuutta perhepäivähoidossa, täytyy ensin kartoittaa niiden resurssien olemassaolo, joita erityisen tuen järjestämiseen tarvitaan: osaaminen, aika, ihmiset, välineet ja työkalut sekä tila. Resurssien kartoittamiseen on olemassa hyvä työväline: varhaisen tuen kehittämisvalikko. Jos olemassa olevat resurssit todetaan riittäväksi, voidaan erityistä tukea tarvitseva lapsi sijoittaa perhepäivähoitoon. Jotta erityinen tuki toteutuisi suunnitellusta, on tärkeää tukea perhepäivähoitajaa ohjauksen vahvistamisella moniammatillisesti. Mikäli erityistä tukea tarvitseva lapsi on perhepäivähoidossa, olisi hoitajan osallistuminen lapsen erityiseen tukeen liittyvän moniammatillisen työryhmän kokoontumisiin välttämätöntä, jolloin varahoitojärjestelyt tulisi hoitaa.

Ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttämisen osaamisalueen kehittämisessä on koulutuksen avulla tiedon saaminen erilaisista, vähemmistökulttuuriin kuuluvista ihmisistä keskeistä. Asiallinen tieto hälventää ennakkoluuloja. Yhteiskunnan monikulttuuristuminen tuo mukanaan sen, että yhä enemmän kohdataan suomalaisesta valtakulttuurista poikkeavia ihmisiä. On oletettavaa, että perhepäivähoitajille kertyy yhä enemmän kokemuksia eri kulttuuritaustasta tulevien lasten ja perheiden kohtaamiseen. Koulutuksen lisäksi voidaan jakaa yhteisiä kokemuksia.

Tunteiden käsittelyn ja hallitsemisen osaamisen kehittäminen vuorovaikutustilanteissa sekä vuorovaikutustaitojen kehittäminen on haasteellista. Oletetaan, että ammatillisesti toimiva henkilö osaa hallita ja käsitellä työstä kumpuavat tunteensa varsinkin asiakkaisiin nähden. Tunteita syntyy työssä monenlaisia, ja ne ovat aina subjektiivisia kokemuksia. Huolen puheeksi ottamisen - menetelmä on oiva väline huolen tunteen käsittelyyn. Varsinkin yksin työtä tekeville perhepäivähoitajille on hyvä päästä aika ajoin puhumaan työstä nousseista tunteista ohjaajan tai työtovereiden kanssa. Työnohjaus on myös hyvä väline käsitellä työhön liittyvistä tunteista. Varhaiskasvatustyö on pitkälti vuorovaikutukseen perustuvaa työtä, joten siihen liittyvien taitojen kehittäminen lisää myös varhaiskasvatuksen laatua.

Palautteen hakemisen ja hyödyntämisen osaaminen on tärkeää oman työn ja osaamisen kehittämisen kannalta. Perhepäivähoitaja havainnoidessaan lasten toimintaa ja käyttäytymistä saa palautetta. Lasten vanhempien palaute voidaan kerätä strukturoidun asiakastyytyväisyyskyselyn tai - palautteen kautta. Se, miten tämä on eri Pohjois-Kymenlaakson kunnissa toteutettu, ei ole kartoituksen tekijällä tiedossa. Yksin työtä tekevän perhepäivähoitajan osalta voidaan nähdä haasteelliseksi se, että palaute henkilöityy häneen, kun taas esimerkiksi ryhmäperhepäivähoitokodissa palautteen kohteena olevan toiminnan suorittajina on useampi henkilö, jolloin palaute ei ole niin henkilökohtaista. Systemaattisen palautteen kerääminen on kuitenkin tärkeä osa työn ja osaamisen kehittämisessä, joten on tärkeää, että palautesysteemi rakentuu sellaiseksi, että se on informatiivinen ja kehittämiseen kannustava. Palautetta voidaan hakea esimerkiksi vertaiskäyntien avulla.

Itsearviointien osaamisen kehittämisessä kaivataan systematisointia. Yksittäisistä arvioinneista pitäisi pyrkiä siirtymään kohti arviointien sarjaa, jotka johtavat käytännön toiminnassa aina joihinkin toimenpiteisiin. Itsearviointi voi kohdistua joko yleiseen tuntemukseen omasta osaamisesta tai johonkin tiettyyn osaamisen tai toiminnan osa-alueeseen. Jotta itsearviointi koettaisiin mielekkääksi toiminnaksi, olisi voitava viedä sen tuloksia toimintaan niin, että nähdään

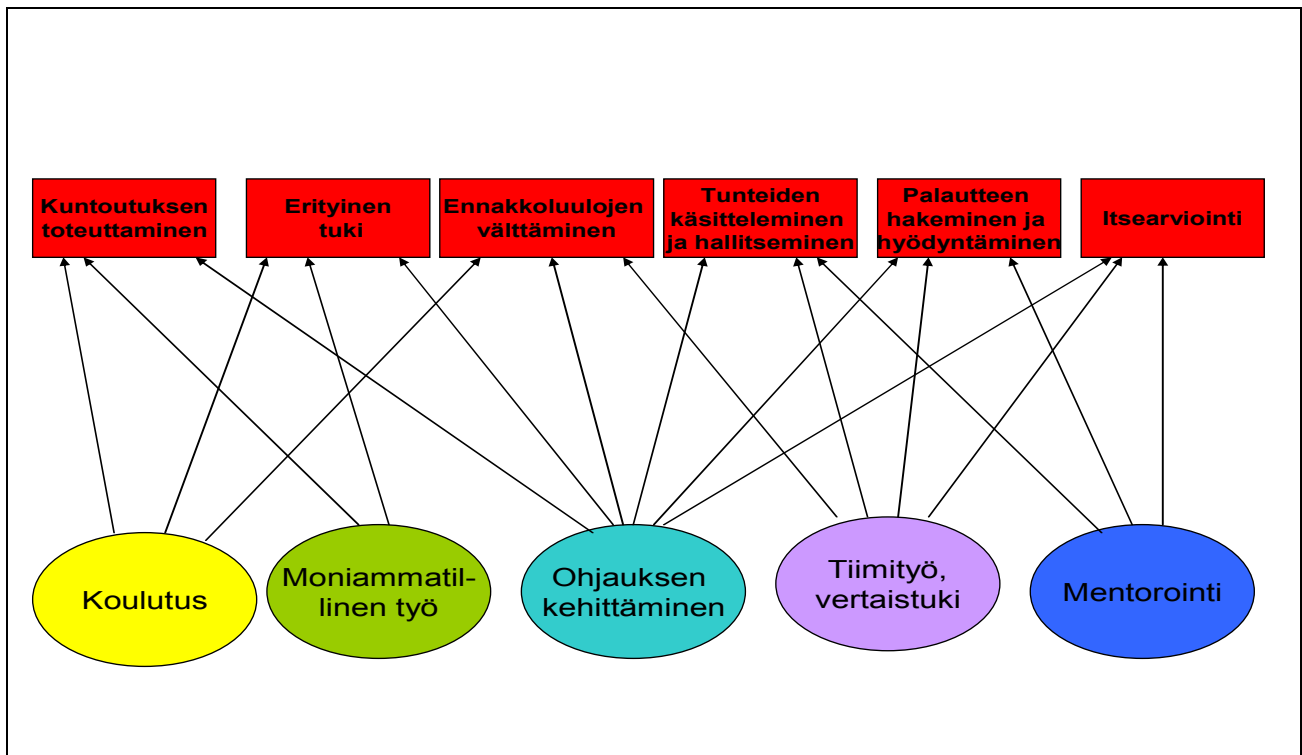
kehittyminen haluttuun suuntaan. Reflektiivisen toiminnan katsotaan joltain osin kuuluvan aikuisen ihmisen toimintaan, mutta ohjauksen merkitys itsearviointin kehittämässä on merkitysten antamisessa ja käsitteellistämässä. Itsearviointin kautta voimme havaita myös ammatilliset vahvuutemme. Ajattelemme aina paljon enemmän kuin puhumme ja puhumme aina enemmän kuin kirjoitamme, mikä tarkoittaa sitä spontaanin reflektion tulee suodattua puheeksi ja kirjoitukseksi usean vaiheen läpi. Nämä vaiheet helpottuvat, kun on olemassa käsitteet ja ikään kuin luokitukset arvioitaville asioille.

Kysyttäessä perhepäivähoitajilta 16.2.2008 Valkealan foorumissa sitä, millaisia tukitoimia tarvitaan osaamisen kehittämiseen varhaisen havainnoinnin ja puuttumisen osaamisessa, työryhmien vastaukset voidaan kiteyttää seuraavasti: havainnointiin välineistöä, koulutusta, ohjaajan tuki, kelton tuki ja vertaistuki. Havainnointiin on jo käytössä joitakin välineitä esim. lastenneuvolatarkastuksiin liittyviä päivähoiton kanssa yhteistyössä käytettäviä lomakkeita. Joissakin vastauksissa tuli esiin tarve lisävälineistöön. Koulutusta toivottiin monenlaisesta aiheesta, jotka kohdennettu tiettyyn aiheeseen esimerkiksi Down-lapset. Perhepäivähoitajat kokivat hyväksi saada jakaa omat havaintonsa ohjaajan, kelton tai tiimin kanssa, jotta he saisivat reflektoida omaa käsitystään tilanteesta. Ohjaajan toivottiin yhden työryhmän vastauksessa myös havainnoivan lasta. Ohjaajan rooliksi nähtiin myös tukea varhaisen tuen suunnitteluprosessin alkuun pääsemisessä ja tiedottamisessa vanhemmille. Vertaisryhmän eli vaikkapa oman tiimin tuki koettiin myös tärkeäksi ja varahoitopaikasta tuleva havainnointitieto lapsesta koettiin arvokkaaksi. Monessa vastauksessa tuli esiin palautteen merkitys oman osaamisen kehittämässä. Palautetta toivottiin saatavan vanhemmilta ja ohjaajalta kehityskeskustelussa.

Useiden esiin nousseiden kehitettävien osa-alueiden kehittämistävälineinä voidaan käyttää ohjausta, tiimityötä, mentorointia ja vertaisarviointia. Nyt kun uutta Kouvolaan ollaan synnyttämässä, näiden kehittämistävälineiden tai työtapojen sisällöllinen rikastuminen on oletettavaa: usean kunnan hyvät käytännöt näiden käytössä yhdistetään, on varmaa, että kokemus ja osaaminen lisääntyvät.

Kehitettäessä yleisesti mainittuja kuutta osaamisaluetta tai yleisesti perhepäivähoitoa, on hyvä muistaa jo olemassa oleva osaaminen. Ulkopuolisen kouluttajan voimin voidaan lisätä tietoa asioista, mutta käytännön toimintaan ulottuva tietämyksen lisääntyminen ja työtapojen muutos on prosessi, jossa tarvitaan ohjaajan suunnitelmallista ja systemaattista toimintaa. Työssä kehittymistä ja oppimista voidaan ulkoisin keinoin, esimerkiksi rakenteiden luomisen avulla tukea, mutta oppimisen kannalta on keskeistä yhteisöllisyyden huomioiminen myös oppimisessa. Yhteisesti

asioita jaettaessa ja pohdittaessa tietoa, tietämystä ja kokemusta on aina enemmän kuin yhden ihmisen kyseessä ollessa.

Kuvio 6. Kehittämissuunnitelman yhteenveto.

Kehittämissuunnitelman yhteenvedossa on esitetty ehdotukset niistä toimenpiteistä, joita kartoituksessa esiin nousseiden alueiden kehittämisessä voidaan käyttää. Koulutuksen, moniammatillisen yhteistyön, ohjauksen kehittämisen, tiimityön ja vertaistuen kautta kehitystyötä voidaan viedä eteenpäin monella alueella, mutta toimenpide-ehdotukseen on valittu joitakin linjoja.

Lapsen kuntoutuksen toteuttamisen lapselle laaditun suunnitelman mukaisesti sekä kuntoutuksen, seurannan ja arvioinnin kehittämiseen toimenpiteinä voidaan käyttää

- koulutus
 - kuntoutuksen menetelmä
 - yleinen tieto lapsen sairaudesta, vammasta
 - varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja/tai kasvatuskumppanuus
 - huolen puheeksi ottaminen
- moniammatillinen yhteistyö
 - tapaamiset kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa liittyen lapsen kuntoukseen

- tapaamiset muiden lapsen kuntoutukseen osallistuvien tahojen kanssa
- ohjauksen kehittäminen
 - ohjauskäynnit tehostetusti varsinkin kuntoutuksen alkuvaiheessa
 - tuki ja apu kuntoutuksen kaikissa vaiheissa
 - pedagoginen tuki

Erityistukea tarvitsevan lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kehittämiseen toimenpiteinä voidaan käyttää:

- koulutus
 - tieto lapsen sairaudesta, vammasta
 - yleinen tieto erityiskasvatuksen ja varhaisen tuen periaatteista
 - kehittämisvalikon käyttö
 - varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja/tai kasvatuskumppanuus
 - huolen puheeksi ottaminen
- moniammatillinen yhteistyö
 - tapaamiset kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa säännöllisesti
 - lapsen kuntoutuksen suunnitteluun osallistuminen moniammatillisessa työryhmässä
 - yhteistyö kunnan muun päivähoidon kanssa
- ohjauksen kehittäminen
 - ohjauskäynnit tehostetusti varsinkin hoidon alkuvaiheessa
 - pedagoginen tuki

Ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttämisen osaamisen kehittämiseen toimenpiteinä voidaan käyttää:

- koulutus
 - yleinen tieto eri vähemmistöryhmistä, uskontokunnista, monikulttuurisuudesta, maahanmuuttajista
 - kieli- ja kulttuurinäkökohtia varhaiskasvatuksessa
 - varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja/tai kasvatuskumppanuus
- ohjauksen kehittäminen
 - ohjauskäynnit
 - pedagoginen tuki

- tiimityö, vertaistuki
 - kokemusten vaihto
 - vertaisarviointikäynnit

Vuorovaikutustilanteissa tunteiden käsitteleminen ja hallitseminen sekä vuorovaikutustaitojen kehittämiseen toimenpiteinä voidaan käyttää:

- koulutus
 - työnohjaus
 - vuorovaikutusosaaminen
- ohjauksen kehittäminen
 - pedagoginen tuki ja ohjaus vuorovaikutuksessa
 - koulutukselliset tapaamiset liittyen tunteiden käsittelemiseen
 - hankalissa tunnetilanteissa ohjauksellinen tuki
- tiimityö, vertaistuki
 - kokemusten vaihto vertaistensa kanssa
 - yhteinen suunnittelu sen suhteen, miten vuorovaikutusta voidaan kehittää omassa työyhteisössä
- mentorointi
 - kokeneempi työntekijä tukee ja ohjaa vasta-alkajaa hankalissa tunnetilanteissa
 - keskustelu

Palautteen hakeminen ja hyödyntämisen osaamisen kehittämiseen toimenpiteinä voidaan käyttää:

- ohjauksen kehittäminen
 - systemaattisen palautejärjestelmän käyttöönotto
 - kannustaminen ja ohjaaminen
 - palautteen hyödynnettävyyden näkyväksi tekeminen
- tiimityö, vertaistuki
 - vertaisarviointikäynnit
 - yhteinen arviointi
- mentorointi
 - kokeneempi työntekijä arvioi vasta-alkajan työsuoritusta
 - systemaattinen arviointi ja pidemmän aikaa rinnalla kulkeminen

Itsearviointin osaamisen kehittämiseen toimenpiteinä voidaan käyttää:

- ohjauksen kehittäminen
 - itsearviointin käytön systematisointi esimerkiksi arviointilomakkeen avulla
 - kannustaminen
 - pidemmän ajanjakson seuranta
- tiimityö, vertaistuki
 - yhdessä arviointi
 - keskustelu
- mentorointi
 - kokeneempi työntekijä toimii itsearviointin tukena
 - kokemusten jakaminen

7 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Kartoituksen vastausprosentti oli hyvä, joten voidaan olettaa kartoituksen tuloksen kuvaavan hyvin Pohjois-Kymenlaakson perhepäivähoitajien osaamista varhaisessa havainnoinnissa ja varhaisen tuen järjestämisessä, kasvatustietoisuudessa, kasvatuskumppanuudessa ja yhteistyötaidoissa sekä oman työn arvioinnissa ja kehittämisessä. Osaaminen näillä alueilla näyttäytyy vahvana. Taustatietoina kerättiin tietoa siitä, vastasivatko perhepäivähoitajat yksin vai tiimissä kartoituksen kysymyksiin. Muita taustatietoja ei kysytty, sillä kun toisissa kunnissa vastattiin yksin ja toisissa tiimeittäin, taustatietojen käyttö olisi joka tapauksessa ollut hankalaa. Vastaamismuodon vaihtelevuudesta haluttiin pitää kiinni, sillä niissä kunnissa, joissa tiimitoiminta oli vakiintunut tai vakiintumassa oleva työmuoto, todettiin tiimin yhdessä kuitenkin vastaavan osaamisen kehittämisestä. Näin ollen yksilöiksi irtautuminen ei olisi vastannut kysymykseen tiimin osaamisesta. Tärkeämpää kuin numeerinen lopputulos on teemoista käyty keskustelu.

Kun osaamiskartoitusta ryhdyttiin suunnittelemaan, ei ollut tietoa uuden Kouvolan syntymisestä. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista saada alueen perhepäivähoitajien osaamisesta kartoitettavilta alueilta kokonaiskuva ilman kuntien osaamisen erittelyä tai vertailua. Liitteenä löytyvät jokaisesta kartoituksen kysymyksestä koonnit, joista ilmenee kunnittainen osaaminen (liite 2). Tästä kartoituksesta on hyötyä suunniteltaessa uuden Kouvolan perhepäivähoidon kehittämisen käytäntöjä unohtamatta Iitin perhepäivähoidon kehittämistä.

Perhepäivähoitajien ammattikunta on koettu arvokkaaksi monessa juhlapuheessa, mutta esimerkiksi Valkealassa 16.2.2008 pidetyssä foorumissa nousi esiin huoli alan tulevaisuudesta ja ammatin houkuttelevuudesta. Jotta perhepäivähoidon ammatillinen itsetunto vahvistuisi, on tärkeää saada perhepäivähoitajien ääni kuuluviin. Heidän osallisuutensa koko kunnan päivähoidon suunnittelussa tulisi myös taata. Valkealassa perhepäivähoitajien ääni kuului hyvin.

Perhepäivähoidon ohjaamisen kehittämiseen on viime aikoina kiinnitetty huomiota. Suunniteltaessa uuden Kouvolan perhepäivähoitoa on oivallinen mahdollisuus vaikuttaa perhepäivähoitoa ohjaavien viranhaltijoiden työn kuvaan ja sisältöön niin, että heille jää riittävästi aikaa ohjaamiseen ja pedagogiseen johtamiseen. Varsinkin erityisen tuen tarpeessa olevien lasten hoito perhepäivähoidossa tarvitsee paitsi moniammatillisen työryhmän myös ohjaajan täyttä tukea hoitajalle, jotta inklusion ideaa voitaisiin toteuttaa niin pitkälle kuin mahdollista.

Alueen perhepäivähoitajat ovat yleisesti ottaen alalla pitkään työskennelleitä ja heillä on paljon hiljaista tietoa työstään. Olisi tärkeää jatkossa mahdollistaa perhepäivähoitajille yhteisen keskustelun areenat, joilla yhteisen tiedon rakentaminen mahdollistuu.

Paapu – lapsen parhaaksi – hankkeen puitteissa on järjestetty koulutuksia huolen puheeksi ottamisesta, kehittämisvalikosta ja kasvatuskumppanuudesta. Jatkossa koulutuksia tarvitaan lisää. Alueelle on saatu koulutettua viisi kasvatuskumppanuuskouluttajaa, jotka toivon mukaan ottavat huomioon myös perhepäivähoitajat suunnitellessaan varhaiskasvatushenkilöstölle kasvatuskumppanuus-peruskoulutuksia.

LÄHTEET

- Auranen, J., Jauhiainen, M., Kirvesniemi, T. & Savolainen, M. 2006. *Varhaiskasvatushenkilöstön koulutuskartoitusraportti*, Pohjois- Kymenlaakso. Socom ja Nuortenpalvelu ry.
- Eriksson, E. & Arnkill, T. 2005. *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*. Stakes oppaita 60.
- Heinämäki, L. 2004. *Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito- lapsen mahdollisuus*. Stakes, oppaita 58.
- Heinämäki, L. 2005. *Varhaista tukea lapselle – työväliseenä kehittämisvalikko*. Stakes, oppaita 62.
- Heinämäki, L. 4.4.2006. *Perhepäivähoidon rooli suomalaisessa yhteiskunnassa lapsiperheiden, palvelujen ja ammattilaisten näkökulmasta*. Esitys perhepäivähoidon kansainvälisessä seminaarissa Jyväskylässä.
- Häkkinen, K. 2002. *Kehittyvä asiantuntijuus perhepäivähoidossa*. Teoksessa Alho-Kivi & Keskinen (toim.) *Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä*. Helsinki: Tammi.
- Hätönen, H. 2004. *Osaamiskartoituksesta kehittämiseen*. 3.p. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Keskinen, S. 2002. *Perhepäivähoitajan työssä jaksaminen ja jaksamisen keinot*. Teoksessa Alho-Kivi & Keskinen (toim.) *Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä*. Helsinki: Tammi.
- Mezirow, J. et al. 1998. *Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Opetushallitus. 2000. *Perhepäivähoitajan ammattitutkinto*. Tutkinnon perusteet.
- Parrila, S. 2002. *Perhepäivähoito osana Suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen*. Oulun yliopisto. Oulu.
- Parrila, S. 2007 *Perhepäivähoidon ohjauksen kehitysvaihtoehtoja*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:15.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. *Sosiaalihuollon täydennyskoulutussuositus. Opas kunnille ja kuntayhtymille*. Julkaisuja 2006:6.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. *Lasten päivähoitotilannekatsaus. Syyskuu 2006*. Selvityksiä 2006:16.
- STAKES. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Oppaita 56. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Toinen tarkastettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Perhepäivähoitaja: _____ Päivämäärä: _____

Ohjaaja: _____

OSAAMISTASOT

OSAAMISALUE	1 = NOVIISITASO	2 = EDISTYNYT ALOITTELIJA	3 = OSAAVA SUORITTAJA	4 = TAITAVA SUORITTAJA	5 = EXPERTTI
VARHAISEN HAVAINNOINNIN OSAAMINEN JA VARHAISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN	Osaaminen on perusosaamista. Henkilö osaa toimia sovitujen ”pelisääntöjen” ja ohjeiden mukaan. Hänellä on yleiskuva osaamisalueen asioista.	Osaaminen on perusosaamisen ja 3- tason osaamisen väliin sijoittuvaa osaamista.	Henkilö osaa toimia keskeisissä osaamisalueen edellyttämässä tehtävissä itsenäisesti. Hänellä on vankkaa tietämystä alueen asioista. Hän osaa soveltaa tätä tietämystään joustavasti ja monipuolisesti omassa työssään	Osaaminen on 3- tason osaamisen ja huippuosaajan välille sijoittuvaa osaamista	Henkilö on osaamisalueen huippuosaaja. Hän osaa nähdä osaamisalueeseen liittyviä asioita kokonaisuutena ja osaa yhdistää asioita uudella tavalla. Henkilö osaa kehittää osaamisalueeseen kuuluvia asioita laajasti.
1. Lapsen yksilöllisyyden arvostaminen ja huomioonottaminen toiminnan järjestämisessä.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kasvatuksellinen suhtautuminen lapseen (myönteisen minäkuvan kehittymisen tukeminen, lapsen kuunteleminen ja vuorovaikutukseen kannustaminen)	☐	☐	☐	☐	☐

3. Lapsen kasvun- ja kehitysvaiheiden sekä lapsiryhmän (ikä, kehitys, luonteenpiirteet) huomioonottaminen toiminnan suunnittelussa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Lapsen havainnoinnin päivähoitotilanteissa erityiskasvatuksen tarpeen arvioimiseksi yhdessä vanhempien ja asiiantuntijoiden kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Varhaista tukea tarvitsevan lapsen hoito, kasvatust ja opetus.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Erityistukea tarvitsevan lapsen hoito, kasvatust ja opetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Lapsen kuntoutuksen toteuttaminen lapselle laaditun suunnitelman mukaisesti, kuntoutuksen seuranta ja arviointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Lapsen ohjaaminen eri sisältöalueilla ikä- ja kehitystason mukaan (kädentaidot, musiikki, liikunta, luonto, matemaattisen valmiudet jne.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Leikkiin ja luovuuteen innostavan ympäristön mahdollistaminen ja järjestäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentit / kehittämisaalueet ja – ideat osaamisalueesta

OSAAMISALUE	1 = NOVIISITASO	2 = EDISTYNYT ALOITTELIJA	3 = OSAAVA SUORITTAJA	4 = TAITAVA SUORITTAJA	5 = EXPERTTI
KASVATUSTIETOISUUS, KASVATUSKUMPPANUUS JA YHTEISTYÖTAIDOT	Osaaminen on perusosaamista. Henkilö osaa toimia sovitettujen ”pelisääntöjen” ja ohjeiden mukaan. Hänellä on yleiskuva osaamisalueen asioista.	Osaaminen on perusosaamisen ja 3-tason osaamisen väliin sijoittuvaa osaamista.	Henkilö osaa toimia keskeisissä osaamisalueen edellyttämässä tehtävissä itsenäisesti. Hänellä on vankkaa tietämystä alueen asioista. Hän osaa soveltaa tätä tietämystään joustavasti ja monipuolisesti omassa työssään.	Osaaminen on 3-tason osaamisen ja huippuosaajan välille sijoittuvaa osaamista	Henkilö on osaamisalueen huippuosaaja. Hän osaa nähdä osaamisalueeseen liittyviä asioita kokonaisuutena ja osaa yhdistää asioita uudella tavalla. Henkilö osaa kehittää osaamisalueeseen kuuluvia asioita laajasti.
1. Oman kasvatuskäsitteksen tiedostaminen ja toteuttaminen työssä.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Yhteistyö ja kasvatuskumppanuus perheiden kanssa..	☐	☐	☐	☐	☐
3. Tunteiden käsitteleminen ja hallitseminen vuorovaikutustilanteissa. sekä vuorovaikutustaidot	☐	☐	☐	☐	☐
4. Erilaisuuden ammatillinen kohtaaminen (erilaisten perheiden, lasten ja vanhempien tasavertainen kohtelu)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Perheen vaikeuksien kohtaaminen (vanhempien ja lasten tukeminen vaikeissa tilanteissa, ohjaaminen avun piiriin, vaitolovelvollisuus)	☐	☐	☐	☐	☐

6. Yhteistyö taustayhteisön kanssa (ohjauksen ja konsultoinnin haku ohjaajalta, muut perhepäivähoitajat, päivähoidon henkilökunta, neuvola, lastensuojelu ym.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ennakkoluulojen ja stereotyyppien välttäminen (tiedon hakeminen ja tutustuminen vähemmistökuultureihin, omien asenteiden kriittinen tarkastelu)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Ristiriitatilanteissa toimiminen (tilanteisiin puuttuminen tarvittaessa ja lapsen turvallisuudesta huolehtiminen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentit / kehittämisalueet ja -ideat osaamisalueesta

OSAAMISALUE	1 = NOVIISITASO	2 = EDISTYNYT ALOITTELIJA	3 = OSAAVA SUORITTAJA	4 = TAITAVA SUORITTAJA	5 = EXPERTTI
OMAN TYÖN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	Osaaminen on perusosaamista. Henkilö osaa toimia sovittujen ”pelisääntöjen” ja ohjeiden mukaan. Hänellä on yleiskuva osaamisalueen asioista.	Osaaminen on perusosaamisen ja 3- tason osaamisen väliin sijoittuvaa osaamista.	Henkilö osaa toimia keskeisissä osaamisalueen edellyttämässä tehtävissä itsenäisesti. Hänellä on vankkaa tietämystä alueen asioista. Hän osaa soveltaa tätä tietämystään joustavasti ja monipuolisesti omassa työssään.	Osaaminen on 3- tason osaamisen ja huippuosaajan välille sijoittuvaa osaamista	Henkilö on osaamisalueen huippuosaaja. Hän osaa nähdä osaamisalueeseen liittyviä asioita kokonaisuutena ja osaa yhdistää asioita uudella tavalla. Henkilö osaa kehittää osaamisalueeseen kuuluvia asioita laajasti.
1. Oman työn merkityksen tunnistaminen (osallistuminen päivähoidon kehittämiseen, sopimusten noudattaminen ja ammatillinen sitoutuminen)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Ammattitaidon ja itsensä kehittäminen	☐	☐	☐	☐	☐
3. Itsearviointi (työn arvioiminen ja ammatillisten vahvuuksien tunteminen)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Palautteen hakeminen ja hyödyntäminen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Oman toiminnan eettinen ja moraalinen perustelu	☐	☐	☐	☐	☐
6. Työssä jaksaminen ja terveyden edistäminen omassa työssä.	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentit / kehittämisalueet ja –ideat osaamisalueesta

LIITE 2

